

EISENHOWER'DAN OBAMA'YA: ABD DIŞ POLİTİKASINDA ORTADOĞU VE SURIYE*

Dr. Nur Çetinoğlu Harunoğlu
Marmara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
ORCID: 0000-0001-5478-067X

Öz

ABD Başkanı Barack Obama döneminde ABD dış politikasında Ortadoğu ve özellikle Suriye hakkında yapılan tartışmalar, 1953-1961 senesinde ABD Başkanı olan Dwight Eisenhower döneminde yapılan tartışmaları anımsatmaktadır. Obama'nın birkaç konuşmasında Eisenhower'ın sözlerine de atıfta bulunması, ABD'deki bazı uzman ve gazeteciler tarafından Obama'nın dış politika yaklaşımı açısından Eisenhower'a benzediği yorumlarının yapılmasına neden olmuştur. Bu çalışma, hem Eisenhower hem de Obama dönemlerinde Ortadoğu'da ayaklanma ve devrimlerin olduğu ortak gerçekliğinden hareket ederek, iki başkanın Ortadoğu ve özellikle de Suriye özelindeki yaklaşımlarının kıyaslanmasını hedeflemekte, var olan yorumlara akademik bir boyut kazandırma gayreti taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler: ABD dış politikası, Eisenhower yönetimi, Obama yönetimi, Ortadoğu, Suriye

From Eisenhower to Obama: The Middle East and Syria in the US Foreign Policy

Abstract

The debates held in the US foreign policy on the Middle East and particularly on Syria during the presidency of Barack Obama are reminiscent of the debates held in the period between 1953-1961, when Dwight Eisenhower was the US president. The fact of Obama having referred to Eisenhower in some of his statements led indeed some specialists and journalists in the American political circles to comment on the resemblance of Obama's foreign policy to Eisenhower's. This article, which departs from the historical reality that President Eisenhower and President Obama witnessed uprisings and revolutions in the Middle East, aims to compare both Presidents' approaches to the Middle East in general and to Syria in particular, as well as to provide an academic dimension to the already existing comments on them.

Keywords: US foreign policy, the Eisenhower administration, the Obama administration, Middle East, Syria

* Makale geliş tarihi: 10.10.2017
Makale kabul tarihi: 23.02.2018
Erken görünüm tarihi: 28.05.2019

Eisenhower'dan Obama'ya: ABD Dış Politikasında Ortadoğu ve Suriye

Giriş

Suriye sahip olduğu coğrafi konum sebebiyle her dönem stratejik öneme sahip olmuştur. Özellikle Basra petrolünün Akdeniz'e taşınmasını sağlayan bir köprü görevi gören Suriye toprakları, bu haliyle Soğuk Savaş'ın en alevli olduğu 1950'lerden itibaren dünya politikalarında hâkim olan süper/büyük güçlerin dikkatini çekmeyi başarmış bir coğrafyayı teşkil etmektedir.

2012 senesinden bu satırların yazıldığı döneme kadarki süreçte, Suriye'deki Beşar Esad rejimine karşı ayaklanma olarak başlayan, fakat daha sonra bir iç savaşa ve hatta bölgesel bir savaşa dönüşen Suriye krizi, ABD dış politikası açısından oldukça kritik bir yere sahiptir. 2015 senesinde bir Rus uçağının Türkiye sınırına yakın bir noktada Türk kuvvetleri tarafından düşürülmesi ve akabinde yaşanan Türk-Rus krizi ile bu krize Barack Obama yönetiminin verdiği cevap, Soğuk Savaş dinamiklerinde şekillenen 1957 Suriye krizini ve bu krizin dönemin ABD Başkanı Dwight Eisenhower tarafından ele alınışını akıllara getirmektedir. 1957 senesinde Suriye'deki yönetiminin SSCB ile yaklaşması sonucunda meydana gelen, Türkiye'nin Suriye sınırına asker konuşlandırmasıyla tırmanan ve bir Türk-Sovyet savaşı ihtimalinin gündeme gelmesiyle iyice belirginleşen gerginlik, Eisenhower yönetiminin Suriye'ye müdahale etmeme kararıyla dinmiş ve Suriye'nin Nasır yönetimindeki Mısır ile birleşme kararıyla bertaraf edilmişti. Obama döneminde meydana gelen 2015 krizinde ise yine bir Türk-Rus çatışması gündeme oturmuş ancak söz konusu kriz hem Obama'nın iki tarafı gerginliği azaltmaya çağırması, hem de Türkiye ve Rusya'daki yönetimlerin dış politika manevralarıyla rafa kaldırılmıştır.

Suriye'deki iç savaşın tırmanmasından önce dahi, ABD'deki birçok basın yayını organı ile araştırma merkezi bünyesinde, 1953-1961 seneleri arasında ABD Başkanı olan Dwight Eisenhower ile 2009-2017 senelerinde başkanlığı yürüten Barack Obama kıyaslamalarını içeren analizler/yorumlar yapılmıştır. Söz konusu gazeteci ve uzmanlardan David Ignatius, Fareed Zakaria, Derek Shollet, James Traub, Dan Merica, Peter Beinart, Bret Baier, Onur İşçi ve Barın Kayaoğlu'na göre, Başkan Eisenhower ve Obama'nın önemli benzerlikleri bulunmaktadır. Analizler, Eisenhower ve Obama'yı, Kore savaşı ve Irak savaşı

gibi halklarından destek almayan savaşları devralmaları ve bu savaşları bitirme gayreti içine girmeleri (Shollet, 2017; Merica, 2013); çok geniş askeri bütçeler devralmalarına rağmen ABD çıkarları açısından bunun sürdürülebilir bir strateji olmadığının farkında olmaları (Traub, 2014; Beinart, 2014); savaş kavramına sıcak bakmamaları ve ABD'nin kendini stratejik anlamda kısıtlaması gerektiğine inanmaları (Zakaria, 2012); buna rağmen biri nükleer silahlar diğeri siber strateji olmak üzere modern askeri araçların önemini vurgulamaları (Shollet, 2017); bir yandan 1953'de CIA'nin İran ve Guatemala'daki devrimleri ile bir diğer yandan insansız hava aracı operasyonları ile Bin Ladin'in yakalanması örneklerinde olduğu gibi gizli operasyonlara destek olmaları (Merica, 2013); SSCB'nin 1956 Macaristan müdahalesinde ve Rusya'nın 2014 Kırım ilhacında olduğu gibi Rusya ile ilgili krizlerde geri adım atmaları (Traub, 2014); Suriye'ye müdahale ederek rejim değişikliği yapma konusundaki çekimserlikleri (İşçi vd., 2014), ve Beyaz Saray'ı terk ederken karşılaştıkları "ABD'yi zayıf düşürdükleri" eleştirileriyle (Shollet, 2017) birbirine benzetmektedir. Buna karşılık Michael Doran ise Eisenhower'da hâkim olan "stratejik kısıtlama" eğiliminin, Obama'da olmadığını, Obama'nın dış politika yaklaşımının "stratejik" olmaktan çok uzak olduğunu ve bu sebeple de onun yaklaşımının ancak ve ancak "stratejik ihmal" olarak nitelendirilebileceğini savunmaktadır. Doran, Eisenhower'ın kendi ismiyle anılan doktrininde, ABD'nin Ortadoğu ülkelerine yardım sözü vererek küresel sorumluluklarını yerine getirdiğini ifade ederken, Obama'nın dış politika yaklaşımında buna benzer herhangi bir eğiliminin olmadığını belirtmektedir (Doran, 2013). Eisenhower-Obama benzerlikleri kurulmasına karşı çıkan bir başka isim Colin Dueck ise, Obama'nın ABD çıkarlarını korumaktan uzak bir başkanlık sergilediğini, Eisenhower'ın misilleme yapmaktaki başarısının Obama'da hiçbir zaman var olmadığını savunmaktadır (Dueck, 2013).

Yaşamını cephelerde geçirmiş, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nda Avrupa Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığını üstlenmiş ve Normandiya Çıkarmasını yöneterek ABD halkı nezdinde kişisel popülarite kazanmış olan Cumhuriyetçi Dwight Eisenhower ile, Illinois senatörü hukukçu ve çok iyi bir konuşmacı olan Demokrat Barack Obama arasında, golf sporuna olan sempatileri dışında kişisel anlamda ortak bir özellik bulmak zor görünmektedir. Buna ek olarak, Soğuk Savaş'ın en hararetli dönemlerinden birine şahit olunduğu 1950'lerde başkanlık yapan Eisenhower ile, Soğuk Savaş sona erdikten 18 sene sonra başkanlık koltuğunu oturan ve küresel ısınma gibi yepyeni konularla ilgilenmek durumunda kalan Obama arasında, başkanlıkları boyunca egemen olan küresel dinamikler bağlamında da yakınlık kurmak güçtür. Böyle olmakla beraber, her iki başkan döneminde Ortadoğu'da çeşitli devrim, ayaklanma ve darbelerin gerçekleşmesinin, bölgesel dinamikler açısından önemli bir ortak özelliği teşkil ettiği söylenebilir. 1952'de Mısır'da, 1958'de Irak'ta gerçekleşen darbeler ile Ortadoğu'da kraliyetlerin yıkılıp cumhuriyetlerin kurulması, buna ek olarak aynı

dönemde Suriye’de sık sık darbelerle yönetimlerin değişmesi, Eisenhower döneminin önemli dış politika konularından biriydi. Diğer taraftan Obama döneminde ise Arap ayaklanmalarının Ortadoğu’yu kasıp kavuran bir konu haline gelmesi ve art arda rejimlerin değişmesi dikkat çekici bir benzerlik olarak ortaya çıkmaktadır. Daha da özel olarak, Suriye’de rejim değişikliğini sağlayacak bir müdahalenin hem 1950’lerde hem de 2010’larda dönemin ABD yönetimlerince tartışılan bir konu olması, bir diğer benzerliğe işaret etmektedir. Eisenhower’ın savaşa dair sözlerinin, Obama tarafından birkaç defa alıntılandığı da dikkate alındığında Obama’nın en azından Ortadoğu’ya yönelik yaklaşımında Eisenhower’dan esinlenmiş olabileceği yönündeki düşünceleri pekiştirmektedir (Baier, 2017). Eisenhower-Obama karşılaştırmasını içeren yorum ve analizlere akademik bir boyut kazandırmayı hedefleyen bu çalışmada, her iki başkanın dış politika stratejileri ve bu stratejilerin uygulaması karşılaştırılacak, Ortadoğu ve hatta Suriye özelinde ABD dış politikasındaki çıkmazlar ortaya çıkarılacaktır.

Bu amaç çerçevesinde çalışmanın ilk bölümünde ABD Başkanları Eisenhower ve Obama’nın devraldıkları siyasi-askeri miraslar incelenecek ve bu mirasların dış politika stratejilerini oluşturmalarındaki etkisi ele alınacaktır. Belirledikleri stratejilerdeki amaçlar ve araçlar ortaya konulacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde Eisenhower ve Obama yönetimlerinin Ortadoğu’da gerçekleşen devrim ve ayaklanmaları nasıl okuyup yorumladıkları ele alınacak ve bunlara yönelik benimsedikleri doktrinler karşılaştırılacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise her iki başkanın doktrinlerinin uygulaması Suriye özelinde karşılaştırılacaktır.

1. Küresel Dinamikler: Devralınan Miraslar ve Dış Politika Stratejilerine Etkisi

1.1. Eisenhower Yönetimi

Soğuk Savaş tarihinin ilk ABD başkanı olan Truman’dan, bir sonraki başkan Eisenhower’a miras kalan en temel üç konu, 1951’de resmileşen NSC 68 olarak bilinen Ulusal Güvenlik Konseyi raporu, Kore Savaşı ve McCarthism olarak bilinen komünizm düşmanlığı ve hatta paranoyasıydı. Kuşkusuz bu üç konu, Eisenhower’ın kendi dış politika stratejisini oluşturmasında büyük rol oynamışlardı.

SSCB ve komünist rejimlerle mücadeleyi, ABD’li diplomat George Kennan’dan miras kalan çevreleme stratejisinin sertleşmesinde gören NSC 68, beraberinde her yeri savunma (*perimeter defense*) anlayışını da getirmiş, böylece ABD dış politikasında ulusal çıkarlar daha geniş tanımlanarak, hayati-çevresel tehdit ayrışımı ortadan kaldırılmıştı. Bu anlayışa göre, dünya üzerindeki herhangi bir noktada, bölge fark etmeksizin, komünizm lehine olan bir kazanım,

ABD açısından hayati tehdit oluşturmaktaydı. ABD'nin dünyanın her noktasına konvansiyonel kuvvetlerle müdahalesini gerektiren ve ufak bir boşluk dahi bırakılmasını mazur görmeyen NSC 68'in en önemli sonucu askeri harcamaların yüksek düzeyde artışı olmuştu (Gaddis, 1982: 93). ABD'nin tehdit algısını komünist ideolojiye odaklandıran NSC 68, Kore krizinin başlamasıyla beraber BM Güvenlik Konseyi'nin de çağrısı üzerine ABD'nin Kore'ye müdahalesini gerekli kılıyordu. 1950 senesinde başlayan bu savaş, Eisenhower'ın başkanlık dönemine kadar uzuyor ve ABD'nin 35 bin askerini kaybetmesine neden oluyordu. 1950'lerin başında ABD dış politikası NSC68 ile şekillenir ve Kore Savaşı'na odaklanırken, içerde de komünizm düşmanlığı her geçen gün artıyordu. 1940'ların sonu 50'lerin başında, Wisconsin Senatörü Joseph McCarthy'nin iddiaları üzerine, devlet kurumlarında komünist ve dolayısıyla da “vatan haini” olduklarına dair iddialar bulunanlar hakkında art arda soruşturmalar açılıyor ve bu kişiler aleyhine devlet kurumlarında büyük bir temizlik yaşanıyor. Eisenhower, ABD'nin dışarda askeri angajmanlarının, içerde ise komünizm düşmanlığının hızla arttığı bir dönemin devamında başkanlık koltuğuna oturmuştur (Kaufman, 2017: 93-95).

“*Bring the boys home from Korea*” yani “Oğlanları Kore'den eve getirin” cümlesiyle başkanlık koltuğuna oturan Eisenhower'ın ilk işlerinden biri Kore Savaşı'nın ateşkesini imzalamak olmuştu (Kaufman, 2017: 96). Asker geçmişine sahip olması sebebiyle, savaşların insani ve maddi açıdan devasa kayıplara neden olabileceğini gayet farkında olan Eisenhower, savaşlara ayrılan bütçelerin ve üretilen silahların, esasında fakirlerden, açlardan kısacası ihtiyacı olanlardan çalmak demek olduğunu ifade etmişti (Gaddis, 1982: 133). Kaldı ki Eisenhower'a göre ABD'nin dünya üzerindeki her bölgeye koşmasına ve askeri anlamda angaje olmasına da finansal ve insan gücü anlamında imkân yoktu. Başka bir ifadeyle NSC 68'i getirdiği her yeri konvansiyonel kuvvetle savunma anlayışını sürdürülebilir görmeyen Eisenhower, araçların amaçlara bağlı ve onlarla uyumlu olması gerektiği görüşündeydi (Gaddis, 1982: 135). 1961'deki veda konuşmasında dahi, askeri gücün ve silah sanayiinin özellikle de nükleer devirde önemini vurgulayan Eisenhower, aynı zamanda askeri sanayii kompleksin bilinçli veya bilinçsiz şekilde devlet kurumları üzerinde etki elde etmesinin ABD'nin özgürlüklerini ve demokratik süreçlerini riske atabileceğinin altını çiziyordu (Beeman, 2012: 92). Eisenhower esasında hararetli bir anti-komünist de değildi,¹ ve bu anlamda Truman döneminin NSC 68'indeki ulusal

1 İkinci Dünya Savaşı esnasında Eisenhower'ın Sovyet Mareşal Goergi Zhokov ile dostane bir ilişki geliştirdiği bilinmekteydi. Stone ve Kuznick'in aktarmasına göre Stalin dahi Moskova'daki ABD Büyükelçisi Averal Harriman'a Eisenhower'ı askeri yetenekleri ve kişilik özellikleri sebebiyle övmüştü. Yazarlara göre, Eisenhower, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra dahi ABD- SSCB dostluğunun devam edeceğine inanmıştı (Stone vd., 2012: 247-248).

çıkarın antikomünizmle özdeşleştirilmesi eğiliminden de uzaktı. Böyle olmakla beraber, seçim kampanyası boyunca yanında olan ve başkanlık koltuğuna oturduğunda da Dışişleri Bakanı olarak atayacağı John Foster Dulles, Eisenhower'dan son derece farklı olarak SSCB'nin komünist ideolojisi ile mücadelenin ahlaki bir görev olduğuna inanıyor ve SSCB'nin yetkinliklerinden çok, niyetine odaklanıyordu (Gaddis: 1982: 136-139). Eisenhower'ın amaca az maliyetle ulaşma yaklaşımı ile Dulles'in ideolojik yaklaşımı kendini Eisenhower döneminin dış politika stratejisi olarak bilinen Yeni Bakış'ta (*New Look*) göstermiştir.

Yeni Bakış'ın temel amacı, SSCB'yi en az maliyetle çevrelemek olarak belirlenmişti. Çevreleme amacının en az maliyetle sağlanabilmesi için ise ABD, temel savunma aracı olarak nükleer teknolojiye/ güce başvuracaktı. "Topyekûn misilleme" (*massive retaliation*) olarak tarihe geçen bu yaklaşıma, Yeni Bakış'ın diğer bileşenleri olan bölgesel ittifaklar, psikolojik savaş ve gizli operasyonlar eşlik edecekti.

1954 senesinde Dışişleri Bakanı John Foster Dulles tarafından ilk kez telaffuz edilen "topyekûn misilleme", bir yandan ABD'nin savunma harcamalarını düşürecek, diğer yandan da ABD'nin inisiyatifi elinde bulunduran güç haline dönüşmesini sağlayacaktı. SSCB tarafından gelebilecek herhangi bir saldırıya, nükleer silah kullanarak asimetrik bir cevap verilmesini gerekli kılan bu yaklaşım, Ambrose'un da ifade ettiği gibi kelimenin tam anlamıyla ABD'nin SSCB'yi yok edebilme kapasitesine bağlıydı ve bu sebeple "ramak kalma politikası" (*brinkmanship*) olarak da adlandırılıyordu (Ambrose, 1992: 114-115). Gerginliği tırmandırması ve nükleer savaş tetikleme gibi riskleri barındıran topyekûn misilleme, düşmanın ABD'yi ne yapacağı belli olmayan bir güç olarak algılamasına ve bu algının yarattığı caydırıcılığa dayanıyordu (Gaddis, 1982: 146-150). Hatta öyle ki Başkan yardımcısı Richard Nixon, Eisenhower'la olan farklılıklarına rağmen, Eisenhower'ın bu yaklaşımla kendisine "tahmin edilemezliğin/ön görülemezliğin değerini" öğretmesini takdir edecekti (Stone vd., 2012: 250-251). Aynı şekilde Dulles da Kore Savaşı'nın başlamasını, benzer bir tahmin edilemez/ön görülemez ve caydırıcı yaklaşımın Truman döneminde olmayışına bağlamaktaydı (Hook vd., 2007: 76). Nükleer silahlara önem vererek ABD'nin konvansiyonel güçlerle dünya üzerindeki herhangi bir noktaya müdahale etmesini engellemeye çalışan bu yaklaşımın bir diğer unsuru, maliyetin düşürülmesi amacıyla son derece uygun olarak, ABD'nin bölgesel ittifaklar kurması ve bu şekilde savunma maliyetini müttefiklerinin omuzlarını aktarması oluyordu. Farklı bölgelerde ABD'nin müttefiklerinin artmasının SSCB'ye yönelik caydırıcılığı da arttıracakını hesaplayan bu yaklaşım, gerçekten de ABD'nin 1950'ler boyunca SEATO ve Bağdat Paktı gibi bölgesel ittifaklara destek çıkmasına neden olacaktı (Gaddis, 1982: 152). Diğer taraftan, Yeni Bakış, SSCB'ye karşı başlattığı psikolojik savaşla, SSCB'nin

hâkimiyeti ve nüfuzu altındaki ulusları “tutsak uluslar” olarak nitelendiriyor ve ABD'nin bu ulusları “özgürleştirme” arayışında olduğunu altını çiziyordu. Dulles'in bu ideolojik yaklaşımı sonucunda ABD'nin mücadelesi sadece SSCB ile olmuyor aynı zamanda ABD, komünist ideolojiyi de düşmanı olarak gördüğünü ilan etmiş oluyordu (Gaddis, 1982: 154). Bu dönemde, Yeni Bakış'ın son bileşeni ise Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın (CIA) bir dış politika aracı haline gelip gizli operasyonlarla bölgesel dinamikleri değiştirme girişimleri olmuştur. İki Dünya Savaşı esnasında Britanya Gizli Servisi'nin çalışmalarından etkilenen Eisenhower, istihbarat toplamayı Soğuk Savaş'ın en önemli araçlarından biri olarak görüyor ve bu amaçla da Başkanlık koltuğuna oturduktan sonra CIA'nin faaliyetlerini genişletmesini teşvik ediyordu (Ambrose, 1990: 332-333). Başında J.F. Dulles'in ağabeyi Allen Dulles'in bulunduğu CIA, kurulduğu 1947 senesinden beri ilk kez Eisenhower döneminde İran'dan Guatemala'ya, Endonezya'dan Küba'ya birçok noktada yönetici değişikliği için gizli operasyonlar yürütmüş ve bir kısmında başarıya ulaşmıştır.²

1.2. Obama Yönetimi

Soğuk Savaş'ın en hararetli olduğu dönemlerden birinde başkanlık koltuğuna oturan Eisenhower'ın dış politika stratejisini belirlemede nasıl ki kendinden bir önceki yönetimden devraldığı NSC 68, Kore Savaşı ve McCarthyizm ve bunlara duyduğu tepki önemli rol oynadıysa, Başka Obama da benzer şekilde dış politikasının ana hatlarını kendinden bir önceki yönetimden aldığı dersler çerçevesinde oluşturmuştur.

11 Eylül 2001 tarihinde El-Kaide'nin Pentagon ve Dünya Ticaret Örgütü'nün kulelerine yaptığı saldırılar, ABD'nin iç dinamiklerinde Yeni Muhafazakarlık ideolojisinin tetiklenmesine, küresel dinamiklerde ise “terörle mücadele” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Başkan Bush'un 29 Ocak 2002'deki sesleniş konuşması, ABD'nin dış politikasının 11 Eylül sonrasındaki yeni dönemde hangi temellere sahip olacağını gözler önüne seriyordu. Bu konuşmaya göre, ABD'nin, terörle mücadeleye yönelik olarak yapması gereken öncelikli olarak terör kamplarını bulmak ve bunları yok etmek idi. İkinci olarak ise ABD, kitle imha silahlarını geliştiren rejim ve teröristlere engel olmalıydı. Tam da bu noktada Bush, Kuzey Kore, İran ve Irak'taki rejimlerin dünya barışını tehdit edecek şekilde silahlandıklarını ifade edip, buradaki yönetimlerin bir “şer eksenini” oluşturduğunu belirtiyordu. Bush'un ifadelerine göre bu defa ABD, tehditlerin bir araya gelip ABD'ye adım adım yaklaşması karşısında beklemeyecek, dünyadaki en tehlikeli rejimlerin yine dünyanın en yok edici silahlarıyla ABD'yi tehdit etmesine izin vermeyecekti

2 Eisenhower dönemindeki tüm casusluk faaliyetleri için bkz. Ambrose, 1981.

(Ehrenberg vd., 2010: 59-61). Bush, bu konuşmasıyla, ABD'nin bu korkunç tehdit karşısında tek taraflı ve önleyici şekilde davranabileceğinin ilk sinyallerini vermiş oluyordu. Tek taraflılık ve önleyici müdahale 2002 senesine ait Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde resmileşecek (The White House, 2002), terörle mücadele için demokrasinin yayılmasının elzem olduğu hem bu stratejide hem de 2006 stratejisinde belirtilecekti (The White House, 2006). Bu şekilde 2001'den 2009'a kadar olan dönemde ABD dış politikasının temel amacı terörle mücadele oluyor ve ABD, terör kendi sınırlarına ulaşmadan terörü yok etmeyi ve demokrasiyi yaymayı temel hedefi kabul ediyordu.³ Barack Obama 2009 senesinde başkanlık koltuğuna oturduğunda George W. Bush döneminden, El-Kaide'yi yok etmek amacıyla başlatılan Afganistan Savaşı, dünya barışını sağlama ve demokrasiyi yayma inancıyla başlatılan Irak Savaşı, bu savaşlardan özellikle de ikincisinin genel olarak dünya kamuoyunda özel olarak ise Ortadoğu'da yarattığı Amerikan karşıtlığı/düşmanlığı ve tüm bunlarla beraber geniş bir savunma bütçesi devralmıştır.

“Değişim” sloganıyla seçimleri kazanan Başkan Obama, bir önceki yönetimden kendisine kalan bu mirası eleştirmekten geri durmadı, henüz başkanlık koltuğuna oturmadan önce dahi bu eleştirilerini açık şekilde dile getirerek ABD dış politikasında ciddi dönüşümler yaratacağına yönelik beklentileri arttırdı (Benli Altunışık, 2009: 78- 80). Örneğin Obama, 2007 senesinde *Foreign Affairs* dergisinde yayımlanan makalesinde, 11 Eylül sonrasında dönemin yönetimi tarafından izlenen saldırgan politikalar nedeniyle, dünyada ABD'ye yönelik güvenin ciddi şekilde darbe aldığını ve bu sebeple de ABD'nin dünyadaki liderliğini yeniden inşa etmesi gerektiğini belirtiyordu. Obama'ya göre dünya barışını tehdit eden teröristlerle mücadele salt askeri güce ve askeri müdahaleye dayandırılmamalıydı. Kaldı ki bu uğurda feda edilen milyarlarca dolar ve binlerce hayat, ABD açısından sürdürülebilir de değildi. ABD'nin kendisinin bir demokrasi örneği olarak tüm dünyaya liderlik edebileceğini savunan Obama, bu makalesinde ABD'nin Irak işgalinin bir hata olduğunu savunuyor ve askeri anlamda aşamalı olarak Irak'tan geri çekilmesi gerektiğini ifade ediyordu. Geleceğin Başkanı, aynı makalede çok taraflılık, Birleşmiş Milletler'in önemi, müttefiklerle olan ilişkilere de vurgu yapmış ve ABD'nin tek başına hareket etmesinin yanlışlarını ortaya dökmüştür (Obama, 2007). Diğer taraftan başkan olduktan kısa süre sonra Obama'nın en sembolik konuşması olarak bilinen Kahire konuşmasında, 11 Eylül sonrası tırmanışa geçen Yeni Muhafazakarlıkla İslamofobi'nin tetiklendiğini söyleyen Obama, İslam alemiyle ABD'nin yanlış kişiler ve politikalar sebebiyle birbirlerine karşı önyargılı olduklarının altını çiziyor ve Müslümanlar ile ABD arasında yeni bir başlangıç aradığını ifade ediyordu. Belirli bir yönetim şeklinin hiçbir ulusa

3 Bu konuyla ilgili kapsamlı bir çalışma için bkz. Dalacoura, 2005: 963-979.

empoze edilemeyeceğini ve ABD'nin herkes için en iyinin ne olduğuna karar veremeyeceğini belirten Obama, bu anlamda kendinden bir önceki yönetimden çok daha az askeri güç kullanan ve ABD'nin askeri angajmanlarını bu şekilde azaltacak bir başkan olacağının sinyallerini vermiştir (The New York Times, 2009). Savunma Bakanı Robert Gates'in 2010 senesinde yayımlanan makalesinde de Gates, ABD'nin yakın gelecekte Irak'taki gibi bir rejim değişikliği odaklı doğrudan askeri müdahalesinin olmayacağını ifade ediyor ve bu şekilde Başkan Obama'yı doğrudan doğruya oluyordu (Gates, 2010: 2).

Başkanlık koltuğuna oturmadan önce dahi dünyanın nükleer silahlardan arınması gerektiğini savunan Obama, bu yaklaşımla 2009'da Nobel Barış ödülü aldı. Toplumsal ayrımcılık, dini özgürlükler, iklim değişikliği gibi konularda da sağduyulu konuşmalar yapan Obama, ABD'nin ilk Afrika kökenli Başkanı olarak ümit vadeliyordu. 2012 senesinde Indyk tarafından Realizm ile İdealizm'in kombinasyonu olarak (Indyk vd., 2012: 6), Gerges (2012: 95) tarafından ise idealist söyleme sahip merkezci-Realist olarak nitelendirilen Obama'nın dış politikası, 2010 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde kendini göstermişti. O ana kadar yaptığı tüm konuşmaların yansıması olan bu strateji belgesine göre, ABD'nin amacı hızla küreselleşen dünyada kitle imha silahları gibi büyük tehlikelerle mücadele etmek, güvenlik ve istikrarı sağlamak olmalı ve bunu sağlamak için ise ABD dünya liderliğini yeniden inşa etmeliydi. Söz konusu liderliği yeniden inşa etmesi ise, ABD'nin demokrasi ve insan hakları konusunda örnek teşkil etmesinden, farklı uluslar ve halklar arasında diyalog ve işbirliği sağlamasından, olabildiğince barışçıl çözümler önermesinden, savaş kaçınılmaz olduğunda ise uluslararası destek, meşruiyet ve kurumların desteğini aramasından geçiyordu (The White House, 2010). Bu belgeyle askeri gücün önemini belirten Obama, askeri gücün aşırı kullanımının ise hem ABD'nin dünya üzerindeki liderliğini hem de sahip olduğu değerleri tehlikeye attığını savunuyordu (The White House, 2010). 2010 tarihli Ulusal Güvenlik Stratejisi ile Obama'nın ABD'nin yumuşak gücü ve çok taraflılığa vurgu yaptığı ve bu anlamda da kendisinden bir önceki Başkan'dan son derece farklı bir görüntü sergilediği yönündeki basında yer alan yorumlar bu anlamda dikkat çekiyordu (DeYoung, 2010).

2. Bölgesel Dinamikler: Eisenhower'dan Obama'ya ABD'nin Ortadoğu'ya ve Arap Ayaklanmaları/Devrimlerine Bakışı

Farklı küresel dinamikler egemenken başkanlık koltuğuna oturmalarına rağmen, kendilerinden önceki başkanların başlattıkları savaşları en kısa sürede bitirmek ve ABD savunma bütçesini küçültmek gibi ortak amaçları bulunan

Eisenhower ve Obama'nın başkanlık dönemlerinde karşılaştıkları en önemli gelişmelerden biri, kuşkusuz Ortadoğu bölgesinde meydana gelen ayaklanmalar/devrimlerdir. Her iki yönetimin de öncelikle Ortadoğu'ya olan yaklaşımları ve özellikle de kendi dönemlerinde meydana gelen ayaklanmalar/devrimlere yönelik tutumları hakkında karşılaştırma yapmak mümkün görünmektedir.

Bu konuda vurgulanması gereken ve aralarındaki farklılığa işaret eden ilk önemli nokta, Eisenhower döneminde henüz Ortadoğu'daki devrimler başlamadan önce dahi, ABD yönetiminin Ortadoğu'ya yönelik bir savunma örgütü arayışında olduğuydu. Aynı dönemde İngiltere ile ortaklaşa başlatılan Ortadoğu Komutası (*Middle East Command*) ve Ortadoğu Savunma Örgütü (*Middle East Defense Organisation*) gibi girişimler olsa da bu girişimler somutlaşmayınca, ABD yönetimince Arap olmayan bölge ülkelerinden oluşan bir savunma örgütü fikri gündeme gelmişti. Dönemin Dışişleri Bakanı Dulles'a göre, Ortadoğu savunma örgütü girişimi, Ortadoğu'da Sovyet tehdidini hisseden ulusların kendi inisiyatifleri sonucunda kurulmalıydı (Campbell, 1960: 56). Ve ona göre, bu tehdidi hissedenler, bölgenin kuzeyinde bulunan Arap olmayan uluslardı. "Kuzey Kuşağı" adıyla anılan bu girişim, ABD'nin SSCB'ye karşı bir bölgesel savunma örgütünü Arap dünyasını ikiye bölmeden ve kuzeyde Sovyet tehdidini doğrudan hisseden Türkiye, Pakistan ve İran gibi ülkeleri kapsayacaktı.⁴ 1955 senesinde kurulan Bağdat Paktı, köklerini fikren ABD'nin "Kuzey Kuşağı" yaklaşımından alsa da, İngiltere'nin pakta üye olması ve söz konusu savunma örgütü içerisinde liderlik üstlenmesiyle beraber, ABD'nin girişimi olmaktan çıkmış, ve İngiltere'nin Ortadoğu politikalarının bir aracı haline gelmiştir. İngiltere'nin Bağdat Paktı'na üyeliği ile paktın işlevselliğini kaybettiğini düşünen ABD ise, bu pakta, Arap dünyasını ikiye bölme tehlikesi taşıması sebebiyle üye olmamıştır.⁵

Eisenhower'dan farklı olarak Ortadoğu'da bir savunma örgütü kurma arayışında olmayan Obama, başkanlık koltuğuna oturduğu andan itibaren Ortadoğu'ya yönelik fikirsel anlamda daha iddialı ancak ABD'nin askeri sorumlulukları anlamında daha sınırlı bir ajanda belirlemişti: 11 Eylül 2001 sonrası zarar gören İslam dünyası- ABD ilişkilerini tamir etmek. Kendinden önceki Başkan Bush'un geliştirdiği Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) adı altında

4 Bu konuda detaylı bir çalışma için bkz. Yeşilbursa, 2007: 99- 127; Yeşilbursa, 2013: 9-43.

5 Bu dönemde ABD yönetiminin, İngiltere'nin Ortadoğu uluslarınca nasıl algılandığına dair önemli tespitleri bulunuyordu. ABD yönetimine göre, İngiltere'nin Bağdat Paktı'na üyeliği, paktın, İngiliz emperyalizminin bir aracı olarak algılanmasına ve Arap dünyasında da pakta yönelik önemli bir tepkinin doğmasına neden olacaktı. Bunun dışında ABD'nin pakta üye olmamasının başka sebepleri de bulunmaktadır. Bkz. Campbell, 1960: 60-62.

Ortadoğu'da demokrasiyi ve serbest pazarı gerekirse askeri güçle sağlamlaştırmak amacından son derece farklı olarak (Cofman Wittes, 2004), Obama, ABD'nin Ortadoğu uluslarına yönetim şekillerini empoze edemeyeceğini, ABD'nin İslam dünyasıyla uzlaşma arayışında olduğunu vurguluyor ve bu haliyle ABD'nin sert gücünü, yumuşak güçle dengeleme arayışında olduğuna dair yorumlara neden oluyordu (Hudson, 2012: 337). Özellikle Kahire konuşmasında Ortadoğu'ya olan yaklaşımını netleştiren Obama, ABD'nin ne Afganistan'da ne de Irak'ta toprak, nüfuz ya da askeri üs arayışında olmadığını, ABD askerlerinin bu topraklardan en kısa sürede çekileceğini, Filistin-İsrail sorununun ancak iki ulusun birbirlerinin yaşam hakkını tanımaları ve iki devletin varlığını kabul etmeleriyle çözümlenebileceğini ifade etmiştir. Buna ek olarak Obama'nın, bir önceki Başkan Bush tarafından "şer eksenini"nde kabul edilen İran'a yönelik de ABD'nin işbirliğine hazır olduğunun altını çizmesi, buna ek olarak nükleer silahlar konusunda ise dünyanın tüm nükleer silahlardan arındırılması gerektiğini vurgulaması (The New York Times, 2009), ABD'nin bu dönemde Ortadoğu'da diyalog arayışı içerisinde olacağını gösteriyordu. Bu açıdan, Başkan Obama'nın Ortadoğu'ya yönelik bir savunma örgütü kurma ve/veya bu bölgede kurumsal bir mekanizma oluşturma gibi planları olmasa da ve bu durum Eisenhower-Obama yönetimlerinin Ortadoğu yaklaşımlarında bir farklılık olarak ortaya çıksa da, her iki başkanın da söylem bazında, Ortadoğu'yu bölecek, kutuplaştıracak girişimlerden uzak durmaya çalışmaları bir benzerlik olarak ifade edilebilir. Eisenhower'ın İngiltere ve Fransa'nın bölgenin eski sömürgeci güçleri olarak, Ortadoğu'daki girişimlerini kutuplaştırmacı girişimler olarak görmesi ve bu sebeple bu girişimlerden uzak durması ve hatta 1956'daki Süveyş krizinde bölgesel kutuplaşmayı körüklememek adına İngiltere, Fransa ve İsrail'e destek olmaması buna örnek gösterilebilir.⁶ Eisenhower ve Obama yönetimlerinin Ortadoğu'yu kutuplaştırmacı söylem ve eylemlerden kaçınmalarına rağmen, uygulamada bu etkiyi yine de yaratmaları ise her iki başkana yönelik yapılan en önemli eleştirilerden olacaktır.

6 Campbell'ın ifadelerine göre, doğrudan Arap milliyetçiliğine karşı oynamak yanlıştı, ki bunu İngiltere yapıyordu. Diğer taraftan Süveyş krizi esnasında ABD'nin İngiltere, Fransa ve İsrail'in işgaline karşı çıkmasının en önemli nedeni, Ortadoğu'da emperyalist güçlere tepki duyan ulusları SSCB'nin kollarına itmektir. Campbell'a göre, ABD açısından her ne kadar geleneksel müttefiklerini yani İsrail ve İngiltere'yi kınamak zor olsa da, ABD yönetimi o dönemki şartlar çerçevesinde bu kınamayı yapmak zorunda hissetmişti. Bkz. Campbell, 1960: 109-112. Hatta öyle ki dönemin Dışişleri Bakanı Dulles, ABD'nin İngiltere ve Fransa ile ortak hareket etmesinin, ABD açısından, Ortadoğu'daki kutuplaşmayı arttırması sebebiyle sadece handikap olacağını ifade etmesi ayrıca önemliydi (Campbell, 1957: 449).

ABD'nin Eisenhower ve Obama dönemlerinde Ortadoğu yaklaşımıyla ilgili söylenmesi gereken ikinci önemli nokta, daha önce de belirtildiği gibi her iki yönetimin de Ortadoğu'da ayaklanmalar/devrimlerle karşılaşmasıydı. Ancak buradaki önemli bir farklılık, 1950'lerdeki devrimlerin, sadece Ortadoğu'ya özgü devrimler olmadığıydı. Ortadoğu'yla eş zamanlı olarak Asya, Afrika ve Latin Amerika'da da ortaya çıkan bu devrim hareketleri, Avrupa sömürgeciliğinin artık sona erdiğinin habercisiydi. Ortadoğu'da 1952 senesinde Mısır'da gerçekleşen Özgür Subaylar Darbesi ve 1958'de Irak'taki General Kasım darbesiyle Mısır ve Irak krallıklarının yıkılması, diğer taraftan Suriye'de 1946 senesinden itibaren aralıklarla darbelerin gerçekleşmesi önemli gelişmeler olarak ortaya çıkıyordu. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere ve Fransa sömürgeciliğine duyulan tepki sonucunda meydana gelen bu yönetim değişiklikleri, Eisenhower yönetiminin idare etmesi gereken önemli bir meydan okumaydı. Benzer şekilde Obama döneminde de Tunus, Libya, Mısır, Bahreyn, Yemen ve Suriye'de başlayan ayaklanmalar, bu ülkelerin bir kısmında "devrim" adı altında yönetim değişikliklerine neden olurken, bir bölümünde ise yönetim değişikliğine neden olmasa da günümüze kadar süregelen çatışmalara ve bölgesel istikrarsızlığa neden oldu. Farklı ekonomik, sosyal ve siyasi nedenlerden kaynaklanan ve en başta "Arap baharı" olarak adlandırılan bu ayaklanmalar, Obama yönetiminin karşılaştığı belki de en önemli meydan okumaydı. Söz konusu ayaklanmalar, Obama'nın başkanlık koltuğuna oturduğu andan itibaren gösterdiği direnç rağmen, Ortadoğu'yu kaçınılmaz olarak ABD dış politikasının öncelikleri arasına getiriyordu.⁷

Eisenhower-Obama karşılaştırmasında vurgulanması gereken üçüncü önemli nokta, her iki yönetimin de söz konusu ayaklanma ve devrimleri yorumlamada yaşadıkları gelgitler ile buna yönelik geliştirdikleri stratejiler sebebiyle karşılaştıkları zorluklar olmuştur. Esasında 1950'lerdeki ABD, ulusların emperyalist güçler karşısında özgürleşmesi ve geleneksel krallıkların yıkılıp Cumhuriyetlerin kurulması fikrine karşı değildi ancak bu devrimlerin, SSCB'nin yardımı ile yapılıp yapılmadığı ve/veya SSCB'nin Ortadoğu politikasının bir aracı olup olmadığı konusunda ciddi tereddütlere sahipti. Özellikle Dulles'in, SSCB'nin, milliyetçiliği dünya uluslarını yutmak için bir araç olarak kullandığı düşüncesine (Gaddis, 1982: 176), yeni kurulan Cumhuriyetlerin SSCB ile yakın ilişkiler geliştirmesi gerçeği de eklenince, söz konusu tereddütlerin ABD dış politikasının şekillenmesinde ne derece etkin olduğu anlaşılabilir. Bu anlamda Gaddis'in ifade ettiği gibi, ABD, bu devrimlere "hazırlıksız" yakalanmıştı zira ABD yönetimi söz konusu devrimlerin

7 Gerges'in ifadeleriyle Obama yönetiminin ilk senelerinde Ortadoğu bir dış politika önceliği değildi, tam aksine ABD'nin adım adım askeri bağlantısını kesmesi gereken bir bölge olarak görülüyordu (Gerges, 2012: 96).

kökenlerini anlamada ciddi bir karmaşıya içerisine düşmüştü (Gaddis, 1982: 176-177). Hatta öyle ki, 1960 senesine gelindiğinde başkanlık yarışında seçim kampanyasını yürüten Senatör John F. Kennedy, Eisenhower dönemini, Ortadoğu'daki devrimlere öncülük yapmak yerine, onları komünist olarak algılaması ve bu sebeple de statükonun koruyuculuğunu üstlenmesi sebebiyle eleştirecekti. Hâlbuki Kennedy'ye göre ABD sahip olduğu değerler gereği emperyalist güçlere bir tepki olarak doğan Arap milliyetçiliğinin tetiklediği bu devrimlere öncülük edebilirdi, ancak ABD, Kennedy'nin ifadesine göre Eisenhower yönetiminin muhafazakârlığına hapsolmüştü (Ambrose, 1992: 145).

Bahsi geçen bu devrimler karşısında ABD yönetiminin aldığı ilk önlem, Ortadoğu'daki muhafazakâr monarşilerin harekete geçirilmesi oluyordu. ABD yönetimine göre, Ortadoğu'da Sovyet etkisini sınırlamak, her geçen gün popülaritesi artan milliyetçi Mısır lideri Cemal Abdül Nasır'a rakip bir Arap lider bulmaktan geçiyordu. Söz konusu liderliği ağırlıklı olarak muhafazakâr krallıklar olan Suudi Arabistan ve biraz da 1958 öncesi Irak'ta arayan ABD,⁸ Ortadoğu'da yükselen milliyetçilik hareketi karşısında, alternatif lider bulma ve Ortadoğu uluslarını bu şekilde Sovyet etkisinden koruma çabalarının meyve vermeyeceğini özellikle 1957'de yaşanan Suriye kriziyle anlayacaktı. Diğer taraftan ABD'nin bu devrimlere yönelik aldığı ikinci önlem ise 1957 senesinde ortaya konulan Eisenhower Doktrini olmuştur. Yeni Bakış yaklaşımı öncelikli olarak nükleer teknolojiye dayanıyor ve bu haliyle SSCB'nin Ortadoğu'daki ufak ilerlemeleri karşısında ABD'yi paralize ediyordu.⁹ Diğer taraftan 1956'da Süveyş krizi sonrasında İngiltere'nin Ortadoğu'da prestij ve güç kaybına uğraması da ABD açısından Ortadoğu'da İngiltere'den kalan boşluğu SSCB'den önce doldurma ihtiyacını doğruyordu (Eisenhower, 1965: 178). Bu ihtiyaçlar sonucunda ortaya konan Eisenhower doktrini ile ABD Ortadoğu'da konvansiyonel kuvvet kullanımına geri dönüyordu. Zira doktrine göre, ABD, uluslararası komünizm tarafından desteklenen herhangi bir devletten gelecek açık bir saldırıya karşı yardım isteyen bir devlete, askeri ve ekonomik yardımda bulunacak ve bu şekilde Sovyet nüfuzu bölgede dengelenmeye çalışılacaktı. Bu doktrinle ABD, Ortadoğu uluslarını, bağımsızlıklarının ABD ya da Batı tarafından değil, SSCB ve onun

8 ABD'nin 1950'lerde Ortadoğu'da artan milliyetçilik hareketi karşısında, muhafazakar monarşileri harekete geçirme çabaları hakkındaki detaylı bir çalışma için bkz. Brew, 2015.

9 Bu dönemde salt nükleer güce dayanan bir savunma stratejisinin, ABD'nin her an başvurabileceği bir araç olamayacağı yönünde görüşler ağırlık kazanmıştı ve bu durum, Yeni Bakış yaklaşımının tıkandığını ortaya koyuyordu. ABD, SSCB'nin ufak ilerlemeleri karşısında konvansiyonel kuvvete ihtiyaç duyuyordu zira her defasında nükleer güç kullanma tehdidinde bulunmak ABD'nin stratejisinin caydırıcılığını ve inandırıcılığını azaltacaktı. Bkz. Gaddis, 1982: 178.

komünist ideolojisi tarafından tehdit edildiğini göstermeye çalışacaktı (Campbell, 1957: 443).

Eisenhower yönetiminin Ortadoğu'daki devrimleri yorumlama ve buna yönelik geliştirdiği strateji bu şekildeyken, Başkan Obama'nın 2009 senesinde başlayan Arap ayaklanmalarını yorumlamada daha net olduğunu ifade ederek başlamak yanlış olmayacaktır. Obama, 19 Mayıs 2011 tarihli konuşmasıyla, dünyanın, Ortadoğu'yu içine alan değişim dalgasını reddedemeyeceğinin altını çizdi, ABD'nin bölgedeki reformları ve demokrasiye geçiş süreçlerini desteklediğini vurguladı (The White House, 2011). Aynı şekilde Obama yönetiminin kilit kişileri de söz konusu ayaklanmaların, halkların çürümüş siyasi yönetimlere ve ekonomik sistemlere doğal tepkisi ve demokrasi talepleri olarak nitelendirdi ve ABD'nin demokrasi talep eden bu halkların yanında olduğunu tekrar etti (Daily Outlook Afghanistan, 2011). Obama yönetiminin 2009 senesinde Tunus'ta başlayan, ve daha sonra Mısır, Libya, Yemen ve Suriye'ye sıçrayan bu ayaklanma dalgasının demokrasi dalgası olduğuna dair net ifadeleri bir kesim tarafından Obama yönetiminin "Amerikan idealizmini Arap baharına uyguladığı" yönünde yorumların yapılmasına neden olacak (Atlas, 2012: 362); bir başka kesim tarafından da söz konusu ayaklanmalardaki şiddet içeren aşırıcılığı göz ardı etmesi ve ayaklanmaları kısa süre içerisinde "liberal demokrasi talep eden geniş çaplı hareketler" olarak etiketlendirmesi sebebiyle eleştirilecekti (Walt, 2017). Eisenhower'ın 1950'lerde Ortadoğu devrimlerini yorumlamada yaşadığı gelgiti yaşamayan Obama yönetimi, en büyük çıkmasını bu ayaklanmalara yönelik stratejisini oluştururken yaşamıştır.

Ayaklanmalara/devrimlere yönelik geliştirilen strateji konusunda Eisenhower'a göre çok daha karmaşık bir profil sergileyen Obama yönetiminin Ortadoğu'ya yönelik, amaçları, araçları ve sınırları belli olan özel bir doktrini olmamıştır. Her ne kadar basında "Obama Doktrini" ifadesi kullanılsa da, Başkan Obama dahi, kendi dış politika yaklaşımının, Bush doktrini kadar "doktriner" olmadığını ifade edip, dünyanın karmaşıklığının vakaya göre dış politika oluşturmayı gerekli kıldığını ileri sürdü (Gerges, 2012: 89). Böyle olmakla beraber, 2011 senesinde Başkan Obama'nın danışmanı tarafından arkadan yönlendirme (*leading from behind*) olarak tanımlanan yaklaşım (Karuthammer, 2011), 2015 senesinin Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde Başkan Obama tarafından stratejik sabır (*strategic patience*) olarak nitelendirildi (The White House, 2015). Ortadoğu'daki ayaklanmalar karşısında ABD'nin bölgeye müdahale etme konusunda acele etmemesi gerektiğini savunan ve ABD'nin buradaki yerel müttefikleri üzerinden bölgeye müdahil olmasını gerektiren bu yaklaşım, Kreig (2016) tarafından ise "taşıyıcı savaşı" (*surrogate warfare*) olarak adlandırılmıştır. Obama doktrinini bu kavramla açıklayan Kreig'e göre, "taşıyıcı savaşı", vekâlet savaşından (*proxy war*) farklı olarak, sorumluluk-yük paylaşımını eşit dağıtmıyor ve ABD'yi doğrudan tehdit etmeyen durumlarda

maliyeti büyük oranda taşıyıcılara yüklüyordu. Stratejik seviyede, kolektif hareketi, yerel müttefiklerle koalisyonu gerekli kılan bu yaklaşım; operasyonel seviyede ise CIA operasyonlarını ve yüksek teknolojiye dayanan gizli operasyonları (özellikle de insansız hava araçları kullanımını) gerekli kılıyordu (Kreig, 2016: 104- 105). Bu noktada ifade etmek gerekir ki Obama, her ne kadar Eisenhower Doktrini gibi Ortadoğu bölgesine odaklanan, amaç ve araçlarını net şekilde ortaya koyan bir doktrine sahip olmasa da, geliştirdiği dış politika yaklaşımı ile aslında 1950'lerde yine Başkan Eisenhower tarafından geliştirilen ve doktrinin tamamlayıcısı olarak kullanılan araçları kullanmıştır. Hatırlanacağı üzere, 1950'lerde Eisenhower yönetiminin "Yeni Bakış"ının önemli bileşenlerinden biri savunma harcamalarını düşürmek amacıyla oluşturulan bölgesel ittifaklar iken, bir diğer bileşeni ise CIA tarafından yürütölen gizli operasyonların bir dış politika aracı olarak kullanılmasıydı ki bu durum Eisenhower-Obama yönetimleri arasındaki önemli bir benzerliğe işaret etmektedir.¹⁰

Obama'nın kendi doktrinini Ortadoğu'ya uygulamasında ciddi problemlerle karşılaştığı aşikârdır. Obama yönetiminin, Arap ayaklanmalarının bir kısmında, ayaklanmaların gerçekleştiği ölkelerde yönetimlerin değişmesi gerektiğini vurgulaması ve Libya'da olduğu gibi buna yönelik adım atması, bir diğer kısmında ise Bahreyn'de olduğu gibi yönetim değişikliğini savunmadan var olan yönetimleri reforma çağırması ve bu anlamda statükocu davranması sebebiyle eleştirilmiştir. Birçoklarınca idealist söyleme sahip pragmatik aktör ve tutarsızlıklarla hareket eden başkan olmakla eleştirilen Başkan Obama (Huber, 2015: 57-75; Ibrahim, 2016: 70- 87), bu eleştirilerin en yoğununu, aynen Eisenhower döneminde olduğu gibi, Suriye kriziyle yaşamıştır. Bu anlamda Suriye ile ilgili krizlerin hem Eisenhower döneminde hem de Obama döneminde, yönetimlerin Ortadoğu yaklaşımlarının yetersizliklerini ortaya koyan vakalar olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır.

3. Doktrinden Uygulamaya: Suriye Özelinde Bir Karşılaştıırma

Başkan Eisenhower ve Başkan Obama'nın Ortadoğu'ya yönelik yaklaşımlarının tıkanığını ortaya koyan en önemli gelişmenin hem 1950'lerde hem de 2010'larda Suriye ile ilgili yaşananlar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. ABD dış politikasının amaçları, araçları, karşılaşılan zorluklar ve

¹⁰ Kreig'e göre Obama'nın bu yaklaşımı ABD dış politikası açısından yeni değildir ve köklerini Eisenhower döneminden almaktadır. Ancak Obama'nın farkı, yerel müttefikler ve gizli operasyonları, ABD'nin çıkarlarını sağlamanın temel araçları haline getirmesindedir (Kreig, 2016: 106).

sonuçlar çerçevesinde inceleneceği bu bölümde, Eisenhower ve Obama yönetimlerinin dış politika yaklaşımları Suriye özelinde karşılaştırılacaktır.

3.1. Amaçlar

1950'ler Suriye'si, 1946 senesinde Fransa nüfuzundan çıkmasıyla beraber çeşitli darbelerin, siyasi çalkantıların yaşandığı bir coğrafyaydı. 1949 senesinde darbeyle iktidara gelen Albay Edip Çiçekli, ülke içerisindeki solcu hareketlere meyilli değildi, fakat batıya da mesafeli yaklaşıyordu. Eisenhower'ın Başkanlık koltuğuna oturmasından yalnızca bir ay önce, Çiçekli'ye karşı Suriye'deki Baas hareketi tarafından teşvik edildiği iddia edilen bir darbe girişiminin olması, ABD açısından Suriye'deki yönetimin her an komünistler yardımıyla devrilebileceği izlenimini yaratıyordu.¹¹ 1954'te Albay Çiçekli'nin bir darbeyle devrilmesini, 1955'teki bir başka darbe izledi ve art arda gelen darbelerle ülke içindeki sol-Baas eğilimli hareketler ağırlıklı kazandı. Özellikle 1955'te Suriye ordusunda Baasçı kimliğiyle bilenen bir albayın suikasta uğrayarak öldürülmesi, ülke içindeki Baasçılara, batı yanlısı kişilere/hareketlere yönelik cadı avı başlatmaları için geçerli bir gerekçe oluşturdu (Lesch, 1998: 99). 6 Ağustos 1957 tarihinde SSCB ve Suriye arasında imzalanan ticaret antlaşmaları Suriye'nin adım adım SSCB çizgisine kaydığını ortaya koyuyordu (Yağub, 2004: 154).

Bu dönemde ABD'li diplomatların Suriye'deki Batı karşıtlığı ve özellikle de ABD karşıtlığını vurgulayan endişeli telgrafları Washington'da gündemi meşgul eden bir durum olarak ortaya çıktı.¹² ABD'li diplomatlarca yapılan bu tespitlere son derece paralel olarak, Başkan Eisenhower da Suriye'nin, Mısır'la kıyaslandığında, komünistlerin etkisine çok daha açık bir ülke olduğunu düşünüyor ve bunu Suriye'de Nasır'a benzeyen güçlü bir Arap milliyetçisi liderin olmayışına bağlıyordu (Eisenhower, 1965: 197). Bu şartlar çerçevesinde Eisenhower yönetiminin Suriye özelindeki amacı, komünist bir yönetimin

11 Bu noktada belirtmek gerekir ki Soğuk Savaş döneminde Ortadoğu'da önemli bir siyasi hareket olan Baasçılık öncelikle Suriye'de yeşermiştir. Michel Eflak ve Selahaddin Bitar'ın kurucuları olduğu bu hareket esasen Arap birliği ve sosyalizm düşünceleri üzerine inşa edildiğinden, Soğuk Savaş atmosferinde ABD'li karar alıcılar tarafından Sovyet ideolojisine meğilli bir hareket olarak algılanmıştır. Suriye'deki Baas hareketinin kökleri üzerine detaylı bir çalışma için bkz. Özkoç, 2015: 37- 66.

12 Suriye'de artan komünist eğilimi belirten ABD iç yazışmalarına örnekler için bkz. The US Department Of State (1955); Foreign Relations of the United-States (FRUS) (1955a:519- 520); FRUS (1955b: 525- 528); FRUS (1955c: 553- 557); FRUS (1956a: 563- 564); FRUS (1956b: 572- 573); FRUS (1957: 618).

Suriye'yi ele geçirmesini önlemek ve bu şekilde SSCB nüfuzunun Ortadoğu'da sınırlandırılması ve komünizmin çevrelenmesi olarak somutlaştı.

2010'lara gelindiğinde ise bu dönemki Suriye'nin ABD'nin dış politikasında yine sorunlu bir coğrafyaya işaret ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. 1979 senesinden itibaren ABD'nin terörün sponsorluğunu yapan devletler listesinde bulunan Hafız Esad yönetimindeki Suriye (The US Department of State, 2017), her ne kadar 2000 senesinde Beşar Esad yönetimine geçse de ve bu yeni dönemde Suriye'deki siyasi ve ekonomik alanlarda ciddi reformların yapılacağına dair bir beklenti oluşsa da, söz konusu olumlu atmosfer uzun sürmemiş, bir yandan reform beklentileri Esad yönetiminin sert önlemleriyle son bulmuş,¹³ bir diğer yandan da Suriye, 11 Eylül 2001 sonrasında ABD ile daha da gerginleşen bir atmosfer içerisinde girmiştir. Bush yönetimi tarafından, uluslararası teröre destek olmak, Lübnan'da asker bulundurarak bu toprakları işgal etmek, Lübnan Başbakanı Refik Hariri'nin 2005 senesinde suikasta uğrayarak öldürülmesine neden olmak, kitle imha silahları (KİS) geliştirmek ve Irak'taki terör faaliyetlerine destek olmakla suçlanan Suriye (CRS, 2006; Lesch, 2010: 70-81). Bush yönetiminin yaptırımlarına maruz kaldı. Başkan Obama'nın 2009 ve 2010 senelerinde Ortadoğu'ya yönelik barış odaklı yaklaşımıyla beraber, 2005 senesinde Hariri suikastıyla kesilen ABD- Suriye diplomatik ilişkileri, 2010 senesinde Amerikalı diplomat Robert Ford'un ABD Büyükelçisi olarak Şam'a atanmasıyla yeniden kuruldu (CNN, 2010), ancak ilişkilerdeki bu düzelmeye, Arap ayaklanmalarının Suriye'ye sıçramasıyla uzun sürmedi.

Suriye'deki Beşar Esad karşıtı ayaklanmalara, hem ülke içerisinde yarattığı karmaşa hem de Lübnan'a olası etkileri sebebiyle, tedbirle cevap veren Obama yönetimi, Suriye'deki ayaklanmaları, Ortadoğu'yu 2009 senesinden itibaren kasıp kavuran Arap ayaklanmalarının devamı olarak gördü. Esad yönetiminin söz konusu ayaklanmaları bastırmaya yönelik kullandığı insanlık dışı sert yöntemlerin çeşitli sivil toplum örgütleri tarafından açığa çıkarılmasıyla beraber (Human Rights Watch, 2012), Esad yönetimini önce reform yapmaya daha sonra da istifa etmeye çağırdı. Obama yönetiminin Suriye özelindeki amacı, ülke içerisinde öncelikle reformlar aracılığıyla, olmuyorsa da yönetim değişikliğiyle var olan kaosun sonlandırılması olmuştur. Böylece Suriye'deki yönetimin değişmesi gerektiğiyle ilgili sorunsal, aynen 1950'lerde olduğu gibi, 2010'larda da ABD'nin ajandasında yer tutan bir konu haline gelmiştir.

13 Beşar Esad'ın devlet başkanlığına gelişiyle beraber "Şam Baharı" olarak anılan reform beklentileri için o dönemde Şam'da Türkiye Büyükelçisi olan Oğuz Çelikkol'un ifadelerine bkz. Çelikkol, 2015: 106-109.

3.2. Araçlar

Suriye'yle ilgili yaşanan gelişmeler karşısında, Eisenhower yönetimi doğrudan müdahale etme fikrini ABD'nin uzun dönemli çıkarları açısından uygun bulmamıştı. Özellikle 1956 senesinde yaşanan Süveyş krizi esnasında ABD'nin aldığı tutum, ABD'nin Ortadoğu uluslarınca takdir edilmesini sağlamış, daha doğrusu Ortadoğu'ya yönelik olarak ABD'nin İngiltere'den farklı bir yaklaşım içerisinde olduğunu göstermişti. Bu anlamda ABD Suriye ile ilgili müdahaleci davranarak, henüz yeni edinmiş olduğu "anti-emperyalist" imajı sarsmak istemezdi. Diğer taraftan Eisenhower doktrini, Ortadoğu uluslarından yardım talebi gelmesi durumunda yardım sözü veriyordu. Ancak Suriye durumunda Suriyelilerden bir yardım talebi gelmemişti. Zira Suriyelilerin Eisenhower doktrinini benimseyememiş olmasında, kuşkusuz, doktrininin Ortadoğu'da temel tehdit olarak İsrail'i değil, komünizmi görmesi yatıyordu (Lesch, 1998: 100). Eisenhower doktrininde, Suriye durumunda olduğu gibi, yardım talebi gelmemesi durumunda ne yapılacağı konusunda ise bir netlik bulunmuyordu. Eisenhower doktrinini uygulanamadığı Suriye vakası karşısında, ABD, Suriye'deki gelişmelerle mücadele edebilmek amacıyla iki temel araç belirledi.

Bu araçlardan ilki, CIA'yi devreye sokup ülke içerisinde sol karşıtı hareketleri desteklemektir. Her ne kadar ABD'nin Şam'daki Büyükelçisi James Moose, Suriye'deki komünist hareketlerin varlığını ABD'nin "kabullenmesi" gerektiğini ve bu anlamda da ABD'nin "Suriye'yi kaybettiğini" düşünse de, Washington'daki yönetim, bu fikri benimsemek yerine, Suriye'deki sol eğilimli yönetim karşıtı muhalefete gizli destek sağlama kararı aldı (Yaqub, 2004: 153). Pearson'ın (2007: 48) ifade ettiği gibi, Eisenhower yönetimi, özellikle 1957 senesindeki Ulusal Güvenlik toplantılarında bu konuya eğilmişti.¹⁴ CIA'nin Suriye'deki faaliyetleri, ilerleyen zamanda ABD'nin karşılaştığı en temel zorluklardan biri olacaktır.

¹⁴ Ancak burada eklemek gerekir ki, 6 Ağustos 1957'de Suriye-SSCB arasında imzalanan ticaret antlaşması, esasında Suriye'de yönetimde olan solcu koalisyon içerisinde büyük bir çatlak yaratmıştı. Suriye'nin SSCB'ye fazla yakınlaştığını düşünen Baasçılar ile Baasçı olmayanlar arasında oluşan bu çatlak, Yakub'un ifadesiyle, aslında ABD açısından faydalanılabilecek bir durum olabilir, ABD, Suriye'deni Baasçıların bu rahatsızlığını, Suriye'yi SSCB'den ayırmada temel araç olarak kullanabilirdi. Ancak yine Yakub'un ifadeleriyle Eisenhower yönetimi, Suriye yönetimi içinde oluşan bu çatlağı fark edemiyor ve Suriye rejimini devirmeye yönelik gizli faaliyetleri tetikleyerek, Suriye solcularının, olası bir darbeyi engellemek ve Suriye'nin bağımsızlığını korumak adına, aralarındaki görüş ayrılığını unutup bir araya gelmesinde ister istemez rol oynuyordu (Yaqub, 2004: 154-155).

ABD'nin Suriye ile ilgili gelişmeler karşısında belirlediği ikinci temel araç ise, bölge ülkeleriyle iletişim sağlamak, onların Suriye gelişmeleri karşısındaki tutumlarını kavramak ve mümkünse Arap ulusları Suriye'ye karşı tavır alma konusunda cesaretlendirmek olarak ortaya çıktı. Buna yönelik atılan ilk adım Dışişleri Bakan Yardımcısı Loy Henderson'un Ağustos 1957'deki Ortadoğu ziyareti oluyordu. Henderson, Türkiye, Ürdün, Irak ve Lübnan liderleriyle görüştü ve dönüşünde Washington'a, bu ülkelerdeki yönetimlerin hem Suriye ile ilgili ciddi endişeleri olduğu hem de kendilerine yönelik de bir komünist darbe girişimi olabileceği yönünde derin korkuları olduğu gözlemlerini ilettili (Campbell, 1960: 132). Bunun üzerine ABD yönetimi, bir yandan Suriye'nin komşularına silah sevkiyatında bulunurken, bir diğer yandan da –birazdan altı çizileceği üzere- Ağustos 1957 krizinden sonra Suudi Arabistan Kralı'na mektup yazarak, Suudi Arabistan'ı “İslam'daki kutsal yerlerin koruyucusu olarak, İslam dünyasında ateist Komünizmin etkin olmasına engel olmaya” çağırıldı (Brew, 2015: 1010). Suriye'ye Arapların cevap vermesi gerektiğini düşünen Eisenhower yönetimi, bu şekilde Suudi Arabistan liderliğindeki muhafazakâr Arap rejimleri Suriye'ye karşı hareket ettirme arayışına girdi.

2010'lara gelindiğinde ise, Suriye'deki Esad yönetiminin kendi halkına yönelik uyguladığı şiddet karşısında, ABD yönetimi doğrudan müdahalede bulunma fikrini benimsememiş, bununla beraber Başkan Obama, kırmızı çizgisinin Esad yönetimi tarafından KİS kullanılması olduğunu belirtmiştir (CNN, 2012). Obama yönetimi tarafından 2012 senesinde somutlaşan Suriye'ye doğrudan müdahale etmeme yaklaşımının esasında iki nedeni bulunuyordu. Bunlardan ilki, Obama doktrininin kendisiydi. Daha önce de ifade edildiği üzere, Başkan Obama iktidarının ilk anlarından itibaren zaten Ortadoğu'ya yönelik müdahaleci bir yaklaşım benimsemeyeceğini ifade etmişti. Obama, demokrasinin ülkelere savaşlarla empoze edilmesini doğru bulmuyor, savaşla gelen bir rejim değişikliğinin demokrasi getirebileceğine inanmıyor, bu şekilde kendinden bir önceki Başkan olan Bush'un antitezini oluşturuyordu. Obama yönetiminin Suriye'ye müdahale etmeme kararının ikinci nedeni ise, Başkan Obama'nın isteksizliğine rağmen, daha bir sene önce Libya'ya BM Güvenlik Konseyi kararı ve NATO operasyonu ile gerçekleştirilen müdahaleydi. Libya müdahalesi, her ne kadar BM tarafından “koruma sorumluluğu” gerekçesiyle gerçekleştirilse de, sonrasında NATO'nun Libya'da meydana gelen iç savaşta taraf alıp Libya lideri Kaddafi'nin devrilmesinde rol oynaması sebebiyle büyük tartışmalara yol açmıştı. Obama yönetiminin de parçası olduğu bu müdahaleyle, Kaddafi'nin devrilmesine rağmen, demokratik bir geçiş dönemi yaşanması sağlanamadı, istikrar ve güvenlik sorunları devam etti. Hatta öyle ki ABD yönetimi ve güvenlik güçleri, Bingazi'deki ABD Konsoloslugu ve buradaki Büyükelçisi ve çalışanlarını korumakta başarısız oldu (İbrahim, 2016: 78-80). Başkan Obama, her ne kadar Libya'ya müdahalenin bir parçası olmak istemese

de, müdahale yanlıları tarafından ikna edilmişti ve Walt'ın ifadeleriyle aslında Libya'da ne yaptığını dair bir fikri de yoktu (Walt, 2016a). Daha sonrada verdiği bir röportajda, Obama tarafından “pişmanlık” olarak hatırlanacak Libya mevzusu (The Guardian, 2016), Obama yönetiminin Suriye'de müdahale etmeme prensibine bağlı kalmasına neden olan bir unsurdur.

Suriye'deki çalkantı karşısında Obama yönetiminin kullandığı temel araç, ülke içerisindeki yönetime muhaliflere askeri ve ekonomik destek sağlamak olmuştur. Esad yönetiminin Suriyeliler tarafından devrilmesi gerektiği inancından hareketle Obama yönetimi uzun tartışmalardan sonra 2013 senesinde Senato ve Temsilciler Meclisi'nin onayını alarak, Suriye'deki muhaliflere yardım göndermeye başlamıştır (The Washington Post, 2013). Özgür Suriye Ordusu adındaki Suriye muhalifleriyle CIA arasındaki iletişim bu şekilde başlamış, ve Obama yönetiminin Suriye yaklaşımının temel aracı haline gelmiştir. CIA aracılığıyla Suriye'deki yönetim muhaliflerine yardım gönderen Obama yönetimi, bu anlamda da 1950'lerin Eisenhower yönetimini anımsatmaktadır. Her ne kadar farklı endişeler sahip olsalar da, Suriye'ye doğrudan müdahalede bulunmaktan kaçınan Eisenhower ve Obama yönetimleri bu anlamda benzeşmektedir. Obama yönetimin Eisenhower yönetiminden önemli bir farkı ise, Suriye'ye komşu ülkeleri Suriye'ye müdahale etme konusunda cesaretlendirmemiş olmasıdır. Zira daha önce de ifade edildiği gibi, Suriye'deki yönetimin Suriyelilerce devrilmesi gerektiğini düşünen Obama'nın bu düşüncesinde elbette, Soğuk Savaş dinamiklerinden farklı dinamiklerin hâkim olduğu bir dönemde Başkanlık yapması rol oynamıştır.

3.3. Karşılaşılan Zorluklar

ABD tarafından Suriye'ye yönelik belirlenen iki araçla da ilgili geçen haftalar içerisinde göze çarpan zorluklar ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki, ABD yönetiminin Suriye'deki yönetime muhalif hareketleri desteklemek amacıyla hareke geçirdiği CIA'in, Suriye'de bir darbe yapmak üzere olduğu yönünde iddiaların ortaya çıkmasıydı. Lesch'in ifadeleriyle, ABD- Suriye krizinin resmi olarak başlangıcı kabul edilen 12 Ağustos 1957 tarihli bu gelişme akabinde, Suriye üç ABD'li diplomatı sınır dışı ederken, ABD ise Washington'daki Suriye Büyükelçisini istenmeyen kişi ilan etti (Lesch, 1998: 101). ABD'nin Suriye'de bir darbe arayışında olduğu haberlerinin Suriye basının sıkça yer alması, Suriye sınırları içerisinde çok kuvvetli bir Amerikan karşıtı atmosfer oluşmasına neden olmuş ve ABD'nin ilk aracı bu şekilde amacına hizmet edememiştir.

Eisenhower yönetimi tarafından kullanılan ikinci araç, yani Suudi Arabistan liderliğinde bir Arap koalisyonunun Suriye'ye karşı durması fikrinin de, zamanla karmaşıklaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Suudi Arabistan ve başta Irak Krallığı olmak üzere diğer muhafazakâr Arap ülkeleri, ABD'nin

telkinleriyle Suriye'ye verecekleri sert tepki üzerine kendi halklarından gelebilecek tepkiden çekinip, Eisenhower yönetimi tarafından beklenen tepkiyi ortaya koymakta çekimser davrandılar.¹⁵ Hatta öyle ki, Suudi Arabistan, ilerleyen haftalarda Suriye'deki komünist tehlikenin abartıldığı sonucuna varacak, Suriye'deki sol eğilimli hükümet için desteğini ilan edecek, Suriye'nin toprak bütünlüğünün ve ulusal egemenliğinin önemini vurgulayacaktı. Suudi Arabistan'ın BM elçisi, "Suriye'de kimin yönetimde olduğu sadece Suriye'yi ilgilendirir" açıklaması dahi yapacaktı (Yaqub, 2004: 163, 168). Irak, Ürdün ve Lübnan liderleri de, hem kendi içlerindeki anlaşmazlıklar hem de Suriye ile olan ekonomik ilişkilerinin zarara uğrama riski sebebiyle, Suudi Arabistan'ı takip ettiler (Moubayed, 2012: 161- 167).

Eisenhower yönetimi tarafından kullanılan iki aracın da bu şekilde çıkmaza girmesine ek olarak, bir başka zorluk da Arap liderlerin Suriye'ye yönelik bir müdahale konusundaki isteksizliklerine karşı, İsrail ve özellikle de Türkiye'deki hükümetlerin bu konuda istekli olmasıydı. Eisenhower'ın kendi ifadelerine göre, Arap olmayan ulusların müdahalede bulunması, Arap dünyasının topluca hem müdahalecilere hem de müdahaleyi görünürde destekleyen ABD'ye büyük tepki duymasına neden olacaktı ve bu anlamda ABD açısından mantıklı bir tercih değildi (Eisenhower, 1965: 201). Eisenhower yönetimi özellikle daha istekli görünen Türkiye'deki hükümetin bu konuda cesaretlendirilmemesi gerektiğini düşünse de,¹⁶ Soğuk Savaş müttefikini komünizm konusunda yaşadığı endişelerinde yalnız bırakmamak adına, böyle bir müdahaleye olumsuz baktığını çok da açık bir dille dile getirmemeyi tercih etti.¹⁷ Buna ek olarak ABD yönetimi, Türkiye'ye silah yardımı yapmayı da ihmal

15 Bu konuda Dışişleri Bakanı Dulles'in ifadeleri dikkat çekicidir. Dulles'a göre, Suriye'ye komşu olan Arap ülkelerin liderleri, Suriye'de artan komünist eğilime karşı açık bir tepki verdiklerinde, ABD ve İngiltere'yle özdeşleştirileceklerini ve bu sebeple de kendi halklarından ciddi tepki alacaklarını düşünüyorlardı. Kendi kamuoylarındaki durumu inceleyen Arap liderler, bu sebeple, geri adım atmaktan başka bir alternatifleri olduğunu da düşünmüyordu. Bkz. The US Department of State (1957d).

16 Türkiye ve İsrail'in tek başlarına müdahale etmemeleri gerektiği görüşü birçok iç yazışmada bulunmaktadır. Bunlardan biri için bkz. The US Department of State (1957b).

17 ABD'li yetkililere göre, ABD'nin Türkiye'ye açık şekilde hareket etmemesi ve Suriye ile askeri çatışmaya girmekten kaçınması konusunda baskı yapması, ABD açısından büyük bir sorumluluktan çünkü bu tavır, komünist tehdidi yaşayan Türkiye'yi, kendini savunmaktan alıkoymak anlamına gelecekti. Bu sebeple "hands off" yani el sürmeme politikası ve/veya Türkiye'ye hareket etmemesi konusunda açıkça baskı yapılan bir politika, ABD açısından çok da mantıklı görünmüyordu. Bkz. The US Department of State (1957a). Ayrıca bkz. Yaqub, s. 165.

etmedi (Esienhower, 1965: 202). Özellikle 1957'de Türkiye'nin Suriye sınırına asker yığması sonucunda oluşan Türkiye-Suriye krizinde, SSCB'den Türkiye'ye uyarı geldi (Fırat vd., 2001: 630-631). Eisenhower yönetiminin Türkiye'nin müdahalede bulunması zorunlu olursa ve buna karşılık Türkiye SSCB tarafından saldırıya uğrarsa, Türkiye'ye NATO yükümlülükleri gereği destek olacağı yönünde sinyal vermesi,¹⁸ Lesch'in ifadesiyle söz konusu krizi, önce bölgesel daha sonra da uluslararası bir kriz haline getirmişti (Lesch, 1998: 102).¹⁹ Krizin bir savaşa dönüşmemesi amacıyla bu noktada adım atmamayı uygun bulan Eisenhower yönetimi,²⁰ Suudi Arabistan'ın arabuluculuğu ile SSCB ile olası bir savaşın önüne geçmiş oldu. Türkiye-Suriye krizi yaşanırken Suriye ile olan savunma ittifakının gereği olası bir Türk saldırısı karşısında Suriye'ye 1500 asker gönderen Mısır ise bu manevrasıyla, Suriye'de hâkim olan siyasi güç olduğunu gösterdi ve Birleşik Arap Cumhuriyeti'ne giden yol bu şekilde açılmış oldu (Lesch, 2003: 139- 142).

2010'lara gelindiğinde ise Obama yönetiminin de Suriye'de çok ciddi zorluklarla karşılaştığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Öyle ki bu yaşanan zorluklar, ABD'nin Suriye yaklaşımının tıkandığını ortaya koyan en temel göstergeler olacaktır. Obama yönetimi tarafından karşılaşılan ilk zorluk, ABD'nin Suriye'deki muhalifleri desteklerken Rusya'nın Esad yönetimine askeri ve ekonomik destek sağlaması oldu. ABD ve Rusya'yı neredeyse 60 sene sonra yeniden karşı karşıya getiren Suriye krizi bu anlamda dikkat çekicidir. 2010'larda Rusya'nın Suriye'deki rejimin yanında yer almasının temel nedenleri sadece Suriye yönetimiyle olan silah anlaşmaları, Suriye petrol sektöründeki Rus yatırımları ve Tartus'daki Rusya Deniz Kuvvetleri tesisi değildir. Katz'ın ifade ettiği gibi, tüm bunlara ek olarak, Rus yetkililer, ABD'nin Ortadoğu'ya her müdahale edişinde istikrarsızlığın tetiklendiğini düşünmekte ve bu sebeple ABD'yi müdahale konusunda caydırmaya çalışmaktadır (Middle East Policy Council, 2012: 7-10). Rusya'nın Suriye krizinde Esad yönetimi yanında yer

18 ABD'li ve İngiliz yetkililerce yapılan çalışma grubu toplantısında, ABD ve İngiltere'nin Türkiye'nin tek başına yapacağı bir müdahaleye sıcak bakmadıkları belirtilmiştir. Ayrıca toplantı raporunda, Türk yetkililerce ABD'li yetkililere sık sık, Türkiye'nin SSCB tarafından saldırıya mağruz kalmaları durumunda ABD'nin Türkiye'ye yardım edip etmeyeceği sorusu sorulduğu, ve ABD'li yetkililerce bu soruya olumlu cevap verildiği belirtilmiştir. Bkz. The US Department of State (1957c).

19 ABD'nin Türkiye'nin herhangi bir tek taraflı müdahalesini istememesine rağmen, Türkiye'yi müdahale konusunda nasıl da ister istemez cesaretlendirir pozisyona geldiği hakkında bkz. Çakır, 2000: 229-238.

20 Bu dönemde Türkiye'nin ABD ile müttefiklik ilişkilerini ele alan kapsamlı bir çalışma için bkz. Sever, 1998.

alması, Obama yönetimini birçok anlamda zora soktu. Özellikle de Obama'nın "kırmızı hattımız Esad tarafından KİS kullanılmasıdır" dedikten sonra, Esad tarafından KİS kullanılmasına rağmen ABD'nin hareket etmemesi daha sonra Obama'ya yönelik yapılan en önemli eleştirilerden biri oldu.²¹ Obama yönetiminin bu noktada temel amacının Rusya ile doğrudan sıcak bir çatışmamaya girmemek olduğu ifade edilebilir.

Obama yönetiminin Suriye krizi bağlamında karşılaştığı ikinci temel zorluk, bu krize yönelik geliştirdiği aracın amacına tam olarak hizmet edememesi olmuştur. ABD'den CIA yardımıyla silah yardımı alan Suriyeli muhaliflerin kurduğu Özgür Suriye Ordusu (ÖSO), beklenildiği kadar güçlenemedi. Suriye'deki muhalefeti kendi çatışı altında birleştiren Suriye Ulusal Konseyi sözcüsü Radwan Ziadeh, 2012 senesindeki bir konferansta yaptığı konuşmada, Suriye muhaliflerinin uluslararası toplum ve de ABD tarafından yalnız bırakıldığı yönünde eleştirileri olmuştur (Middle East Policy Council, 2012: 3). 2014 senesinde geldiğinde uzmanlar tarafından, Suriye'deki Esad karşıtı muhalefetin güçlenememesindeki temel sebeplerden biri olarak Obama yönetiminin bu konudaki pasifliği gösterilecekti (Middle East Policy Council, 2014: 19).²² Özellikle Obama yönetimine karşı yapılan eleştirilerden en önemlisi, ABD'nin ÖSO'ya yeteri kadar destek olmaması sonucunda bölgedeki güç boşluğundan yararlanarak doğan ve büyüyen, IŞİD gibi radikal örgütlerin olmasıydı.²³ IŞİD'in özellikle 2014 senesinden itibaren hem Suriye'yi hem de Irak'ı çevreleyen bir tehdit olarak ortaya çıkması son derece önemlidir. IŞİD dışında El-Kaide'nin Suriye'deki kolu olan Al-Nusra gibi başka örgütlerin de çıkması, Suriye krizinin bir sarmala dönüşmesine neden oldu. Özellikle Al-Nusra'nın çıkmasıyla beraber, IŞİD'le mücadele eden koalisyon içerisinde de çatlakların oluşması ve muhalefete yapılan yardımların kimlere gittiği yönünde soru işaretlerinin oluşması önemlidir. IŞİD'in ortaya çıkışının bir başka sonucu ise, kuşkusuz Suriye'deki mücadelenin önceliğinin ne olduğu sorusunun

21 Bu noktada Kongre üyesi Ros-Lehtinen'in ifadeleri için bkz. The US House Foreign Affairs Committee (2013: 1). Ayrıca Kongre üyesi Adam Kinzinger'ın aynı konudaki eleştirileri için bkz. The US House Foreign Affairs Committee (2014a).

22 Kongre üyesi Adam Kinzinger da birçok defa, ÖSO'nun ABD'den beklediği yardımın gelmemesi sonucunda büyük bir motivasyon eksikliği yaşadığı ve bunun da ÖSO'nun askeri kapasitesini olumsuz etkilediği yönünde açıklamalar yapmıştır. The US House Foreign Affairs Committee (2014b: 42).

23 Bu konuda Obama yönetimine en eleştirel isimlerden biri Senatör John McCain'di. McCain'e göre Obama yönetiminin Suriye'deki muhaliflere yeterli desteği sağlamaması, IŞİD'e zemin kazandırmıştı. Bkz. The US Senate Armed- Services Committee (2015a: 4-6). Ayrıca aynı konuda Kongre üyesi Ros-Lehtinen'in ifadeleri için bkz. The US House Foreign Affairs Committee (2013: 1-2).

gündeme gelmesi oldu. Obama yönetimi özellikle IŞİD'in bir tehdit olarak ortaya çıkmasından itibaren, uluslararası toplumun öncelikli amacının IŞİD'le mücadele olduğunu savunurken, Obama yönetimine muhalif olanlar, Esad yönetimi gitmeden IŞİD'le mücadelenin olması gerektiği gibi yürütülemeyeceğini savundular.²⁴ Hatta öyle ki, Suriye'de yaşanan insani krize bir çözüm bulunması, Suriye'de güvenli bir bölgenin kurulup buradaki sivililerin, yaralıların korunabilmesi için çözümler aranırken, Obama muhalifleri, yine Esad yönetimi gitmeden insani krize bir çözüm bulunamayacağını dile getirdi. Kaldı ki Obama yönetimi de Suriye'de güvenli bir bölge kurmanın ABD'nin Suriye'ye yüksek sayıda asker göndermesini gerektireceğinden bu fikre olumlu yaklaşmadı.²⁵ Ve bu da Suriye'de yaşanan krizin insani boyutunun büyümesine, milyonlarca Suriyelinin ülkesini terk etmesine neden oldu.

Obama yönetiminin bu dönemde karşılaştığı bir diğer zorluk da kuşkusuz 2015 senesinde, Türkiye- Rusya arasında Suriye konusunda 1957 krizini hatırlatan benzer bir krizin yaşanmasıydı. Suriye hava sahası üzerinde olduğu iddia edilen bir Rus savaş uçağının, Türk hava sahasını ihlal ettiği gerekçesiyle Türk jetleri tarafından düşürülmesi 2015 senesinin en Suriye'yi ilgilendiren en önemli olaylarından biriydi. Türk yetkililere göre, Rus uçakları, IŞİD yerine Esad yönetimine muhalif olan Türkmenleri hedef almıştı, ve Rus uçaklarının düşürüldüğü yerde hiçbir şekilde IŞİD unsurları bulunmamaktaydı (Al Jazeera, 2015a). Diğer taraftan Rusya devlet başkanı Putin'in, Türkiye'nin IŞİD'in petrol ticaretini korumak için Rus uçağını düşürdüğünü iddia etmesiyle beraber, gerginlik son safhaya vardı (Akşam, 2015). Rus Hava Kuvvetleri'ne ait bir uçağın, NATO üyesi bir ülke tarafından vurulmasının, ABD yönetimi açısından da kaçınılmaz sonuçları olacağı düşünülebilirdi. Zira Rusya devlet başkanı Putin bu olayın, hem Rusya-Türkiye hem de Rusya-NATO ilişkileri açısından maliyetleri olacağı mesajını vermekte gecikmedi. Buna karşılık, Başkan Obama ve NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, Türkiye'nin sınırlarını ve hava sahasını koruma hakkı olduğuna vurgu yapmakla birlikte hem Türkiye'yi hem de Rusya'yı gerginliği tırmandırmamaya çağırıp olası bir sıcak çatışmanın önüne geçmeye çalıştılar (Al Jazeera, 2015b). 1957 senesinde Türkiye ve Rusya arasında Suriye konusunda yaşanan bir gerginliğe benzer şekilde, 2015 senesinde yaşanan gerginlik de bu şekilde sıcak çatışmaya dönüşmeden sonlanmış oldu. 1957'de Eisenhower yönetiminin, 2015'de de Obama yönetiminin krizin sıcak

24 Obama yönetimine muhalif görüşlerden biri için. General Jack Keane'nin Kongre önünde verdiği tanıklığa bkz. The US House Foreign Affairs Committee (2015: 61, 66).

25 Bu konuda Savunma Bakanı Ashton Carter'ın ifadeleri önemlidir. Bkz. The US Senate Armed- Services Committee (2015b); The US Senate Armed Services Committee (2016).

bir çatışmaya dönmemesi amacıyla Türkiye'yi dizginlemeye çalışması önemli bir benzerlik olarak ortaya çıkmaktadır.

3.4. Suriye'deki Sonuçlar

Eisenhower doktrini, Yeni Bakış yaklaşımının Ortadoğu'da SSCB'ye zemin kazandırdığı yönündeki inançtan ötürü, sadece Ortadoğu'ya özel olarak ortaya atılan bir doktrindi. ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik angajmanlarının artacağı sinyallerini vermesine rağmen, Suriye krizinde uygulanamadı ve bu anlamda Suriye ile ilgili yaşanan gelişmeler, Eisenhower doktrininin tıkandığını gösteren bir vaka oldu.

Böyle olmakla beraber Eisenhower yönetimi Suriye vakasına özel olarak belirlediği araçlarla, Suriye'yi komünizmin etkisinden korumaya ve SSCB nüfuzunu bu şekilde Ortadoğu'da sınırlamaya çalıştı. ABD Eisenhower yönetimi altında, Suriye'ye doğrudan müdahale ederek rejim değişikliği yapmadı. Böyle bir rejim değişikliğinin Arap dünyasında oluşturacağı tepkiden böylece korunmuş oldu. Diğer taraftan muhafazakâr Arap yönetimler nezdine Suriye vakasını taşıyarak, Suriye'deki komünist faaliyetlere dikkat çekilmesini sağladı. Söz konusu kriz sonrasında Suriye'nin Nasır yönetimindeki Mısır ile birleşerek Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni kurması, her ne kadar ABD tarafından ilk etapta endişeyle karşılanırsa da,²⁶ aslında ABD açısından Suriye'nin komünist bir rejim tarafından yönetilmesinden daha olumlu bir gelişmeydi zira Nasır liderliğinde kurulan BAC'de birkaç ay içerisinde tüm komünist faaliyetler yasaklanacaktı (Çakır, 2000: 240). Bu bakımdan, yukarıda sayılan noktalar ABD'nin Suriye'ye yönelik politikasının başarıları olarak kabul edilebilir.

Eisenhower yönetiminin Suriye özelindeki başarısızlıkları ise, ortaya bir doktrin koymasına rağmen, Suriye özelinde bunu uygulayamaması; özellikle Türkiye-Suriye krizinde, Türkiye'nin müdahalesini her ne kadar onaylamasa da, Türk yetkililere bunu açıkça ifade etmekten kaçınması ve söz konusu krizin bölgesel ve hatta uluslararası bir krize evrilmesi; her ne kadar doğrudan müdahaleden kaçınıp Ortadoğu uluslarının tepkisini çekmemeye çalışsa da, CIA faaliyetleri sebebiyle "emperyalist ABD" imajından tamamen kaçamaması; buna karşılık SSCB'nin "Ortadoğu uluslarının bağımsızlıklarının koruyucusu" (Campbell, 1960: 134) imajının güçlenmesi, olarak sıralanabilir. Suriye krizinden kısa bir süre sonra Irak'taki ABD müttefiki Haşimi hanedanlığının da General Kasım darbesiyle değişmesi, ABD'nin Ortadoğu'da bir müttefikini daha kaybettiğini, buna karşılık SSCB'nin bölgedeki nüfuzunu arttırdığını

26 Bu noktada Eisenhower yönetimindeki cevabı aranan temel soru, Nasır'ın Birleşik Arap Cumhuriyeti planını, komünistlerle işbirliği yaparak geliştirip geliştirmediğiydi. Bkz. The US Department of State (1958).

göstermektedir. Eisenhower yönetimi bu darbe sonrasında Lübnan'daki rejimi korumak amacıyla Eisenhower doktrini gereği yardım göndererek, batı yanlısı rejimlerin varlığını korumaya çalışacaktı. Ancak bu durum, Eisenhower yönetiminin SSCB karşısında nüfuz kaybettiği gerçeğini örtememiştir.

Diğer taraftan Obama yönetiminin ise Suriye yaklaşımı, Obama doktrininin bir sonucuydu. “Arkadan yönlendirme”, “stratejik sabır” veya “taşıyıcı savaşı” olarak kaydedilen bu yaklaşımla, ABD, Suriye’de bir rejim değişikliği gündeme gelmesine rağmen, bu rejim değişikliğini ABD’nin yükümlülüğü olarak görmekten uzak durdu. Bunun yerine ülke içerisindeki ve genel olarak bölgedeki yerel müttefikleri üzerinden bir politika sürdürdü. Bu politika, Libya istisnasına rağmen, esasında Arap ayaklanmalarının başından itibaren ABD’nin benimsediği ve olabildiğince uygulamaya çalıştığı yaklaşımdı. Böyle olmakla birlikte, Suriye krizinin başından itibaren uygulanan Obama doktrini, Suriye krizinin bir iç savaşa evrilmesiyle beraber tıkanmış ve Suriye’yi istikrara kavuşturamamış, bu anlamda krizin başında belirlenen amacına hizmet edememiştir. Başkan Obama’nın 2016 senesinin sonunda arkasında bıraktığı Suriye, Suriye’deki ayaklanmalarının başladığı 2012 senesinden çok daha karmaşık ve yerle bir olmuş haldeydi.

Obama yönetiminin Suriye özelindeki en temel başarısızlığı, Suriye’nin siyasi anlamda kaosa sürüklenmesi, can-mal güvenliğinin kalmaması ve elbette yaşanan büyük insani kriz olmuştur. Bununla beraber, Obama yönetiminin Suriye yaklaşımında, Rusya ile açık bir savaştan kaçınabilmesinin ise ABD açısından bir başarı olarak altının çizilmesi gerekir. ABD’nin Ortadoğu’da müdahaleci olmasının, müdahaleci olmamasına oranla çok daha maliyetli olduğunu düşünen; ABD’nin müdahaleciliğinin, ABD’nin çıkarları, inandırıcılığı ve idealleri açısından uygun olmadığına inanan Başkan Obama’ya göre, ABD’nin Suriye’ye Cumhuriyetçilerin talep ettikleri oranda angaje olmamasının önemli nedenleri vardı: Suriye’de Esad sonrası radikal grupların iktidara gelme olasılığı, İran’la ilişkilerin kopma olasılığı, ve elbette Rusya ile doğrudan savaşa girme olasılığı bu nedenler arasında sayılabilir. Kendinden bir önceki başkandan devraldığı siyasi ve askeri mirası temizlemeye çalışan Başkan Obama’nın, belki de Suriye özelindeki en büyük eksikliği, küresel düzeyde hala çok büyük bir güç olan ABD’nin yer yer kararsızlığı ve görünürdeki hareketsizliğinin dünya halklarına, fazla hareketliliği ve iddialı ajandalara sahip olması kadar zarar verebileceği gerçeğini göz ardı etmiş olmasıydı. Tam da bu noktada, ABD’nin çeşitli bölgesel krizlere müdahale edip/ etmeme arasında yaşadığı gelgitlerin, ABD’nin Monroe Doktrini’ni terk ettiği andan itibaren her başkan açısından önemli bir çıkmazı oluşturduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Değerlendirme ve Sonuç

Eisenhower ve Obama yönetimlerinin Ortadoğu'ya ve de özellikle Arap ayaklanmaları/devrimlerine yönelik yaklaşımlarının karşılaştırmasında Şu noktaların altını çizmek gerekli görünmektedir. 1950'lerin Soğuk Savaş atmosferinde, Başkan Eisenhower, her ne kadar bundan kaçınmaya çalışsa da, Dulles'in da etkisiyle Ortadoğu'daki devrimleri ideolojik gzlklerle okumuŐ, bu milliyetçilik hareketlerini komünizmle eş tutarak, ABD'nin tehdit algısının ortasına koymuŐtur. Bu bakımdan 1950'lerin ABD açısından anti-komünist ideolojinin ABD'nin çıkarlarını dikte ettirdiğive bu sebeple de ABD'nin bu devrimlere direndiği bir dönem olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır. Buna karşılık 2000'lere gelindiğinde ABD yönetimi, ayaklanmaların gerçekleŐtiđi lkelerde -- ki yönetimlerin devrilmesi sonucunda bu yönetimlerin yerine geçecek, Müslüman KardeŐler gibi İslamcı hareketlere her ne kadar olumsuz baksa da (Gerges, 2012: 104) - söz konusu ayaklanmaların gerçekleŐtiđi lkelerde reformu ve yeri geldiğinde yönetim değişikliğini teşvik etmiştir. Bu anlamda ayaklanmaların ilk safhalarında, Obama yönetiminin söylem bazında, ABD'nin demokrasi ve insan hakları adına bu ayaklanmalara öncülük edeceği, Ortadoğu'nun demokrasiye evrilmesinde rol oynayacağı izlenimini yarattığı söylenebilir. Söylem düzeyinde yarattığı bu izlenimi daha sonra uygulama düzeyinde karŐılayamaması ise Obama yönetiminin yarattığı hayal kırıklığının büyük olmasına neden olmuştur.

Ortadoğu'da gerçekleşen devrim ve ayaklanmalara yönelik atılan adımlar konusunda Başkan Eisenhower'ın kendi ismiyle anılan doktrini, 1953 senesinden itibaren uygulamada olan ve esas olarak nükleer teknolojiye dayanan "Yeni Bakış" yaklaşımının Ortadoğu'daki deđiŐimler karşısında yetersiz kalmasından ötürü ortaya konuldu. 1957'de ilan edilen Eisenhower doktrini, ABD'nin Arap dünyasıyla oluşturacağı yakınlık ve onlara yapacağı yardımlar sebebiyle, ABD'nin Ortadoğu'daki ekonomik ve askeri angajmanlarını arttıracasına yönelik bir algı oluŐturmuŐtu. Ancak beklenilenden farklı olarak, Araplara göre Eisenhower doktrini Arapların korku ve endiŐelerini anlamakta baŐarılı değildi. Doktrin, komünizm kisvesi altında Arap milliyetçiliği ile mücadele ediyor, Arapların tehdit algısının merkezinde bulunan İsrail yerine komünizmi tehdit olarak göstermeye çalışıyordu. Sorby'nin ifade ettiği gibi, Eisenhower doktriniyle ABD, sanki İngiltere'nin yeniden vücut bulmuş haliydi. Buna karşılık SSCB ise Arap milliyetileriyle işbirliği yapıyordu. Ve bu haliyle Araplara çok daha dostane görünüyordu (Sorby, 2000: 217- 219). Bu anlamda Eisenhower doktrini, beklenilenden farklı olarak, Arap dünyasıyla ABD'nin yakınlık kurmasını sağlayamıyordu. Diğer taraftan Eisenhower doktrini her ne kadar ABD'nin Ortadoğu'daki askeri angajmanlarını fazlalaŐtıracakmıŐ gibi görünse de, aslında ABD'nin hareket sahasını kısıtlayıcı bir rol üstlenmiŐtir. Doktrine göre, ABD'nin ekonomik ve askeri yardımda bulunabilmesi için, müttefik

uluslara uluslararası komünizm tarafından açık bir saldırı olması ve müttefikin de ABD'den yardım talep etmesi gerekiyordu. Doktrin, açık saldırı olmaması ve talep gelmemesi durumlarında, ABD'nin müttefiklerini komünizmden nasıl koruyacağı sorusuna ise cevap vermiyordu (Campbell, 1960: 123). Eisenhower doktrini bu bakımdan ABD'nin Ortadoğu'da yoğun bir askeri angajman içerisine girecekmiş izlenimi veren ancak esasında ABD'nin elini kolunu bağlayan bir doktrin olarak ortaya çıktı. Bu dönemde özellikle de ABD'deki Demokratik Parti'den gelen ve Eisenhower'ın dinamik bir başkan olmadığı yönündeki eleştiriler tam da bu noktadan kaynaklanmıştır (Ambrose, 1992: 145).

Buna karşılık, fikirsellik bir bütünlüğü olmadığı gerekçesiyle birçoklarının doktrin olarak kabul edilmeyen ancak bu çalışmada Obama Doktrini olarak geçen dış politika yaklaşımı ise, Eisenhower doktrininden son derece farklı olarak, ABD'yi Ortadoğu bölgesine angaje etmeme sözü veriyor ve ABD'nin çıkarlarını yerel unsurlarla olan ittifakları üzerinden korumaya çalışıyordu. Başkan Obama'nın kuvvetli söylemine rağmen, ABD'nin çıkarları gereği Arap ayaklanmalarına öncülük etmemesi gerektiği inancını taşıyan ve Eisenhower doktrininden farklı olarak Ortadoğu'da aktif bir ABD öngörmeyen bu doktrin, enteresan şekilde uygulamada ABD'nin Ortadoğu'daki angajmanlarını çok da azaltmamıştır: Obama'nın Afganistan'a 30.000 askeri ek kuvvet olarak göndermesi; Afganistan ve Pakistan'da Taliban ve El-Kaide'nin kollarına yönelik mücadeleyi sertleştirmesi ve bu dönemde bu bölgede insansız hava araçlarıyla en az 239 gizli operasyon gerçekleştirmesi (Hudson, 2012: 338), Yemen'de Suudi Arabistan'a askeri destek vermesi, 2011'de Libya'da rejim değişikliğine neden olan operasyona öncülük etmesi, Suriye'de yerel silahlı güçlerle ittifak kurması buna örnek gösterilebilir. Tam da bu noktada Obama'ya daha sonraki senelerde iki farklı eleştiri gelecekti. Bu eleştirilerden biri Obama'nın ABD'nin askeri sorumluluklarını azaltma sözü vermesine rağmen bunu aslında gerçekleştirememiş olmasıydı (Walt, 2016b). Diğeri ise, ABD'nin Ortadoğu'ya müdahil olmasının elzem olduğuna inanıldığı durumlarda ABD'nin müdahil olmamayı tercih etmesi ve bölgesel krizlerin çözümüne liderlik edememesiydi. Özellikle Cumhuriyetçi kanattan gelen bu ikinci eleştiri, Obama'nın daha aktif bir başkanlık yapması gerektiği yönünde somutlaşıyordu.²⁷ Daha aktif olmaları gerektiği konusunda benzer eleştiriler alan Eisenhower ve Obama arasındaki önemli bir fark, Eisenhower'ın görünürde çok aktif bir doktrine sahip olmasına rağmen, uygulamada Ortadoğu'da hareket sahası kısıtlı bir başkanlık dönemi geçirmesi; Obama'nın ise görünürde ABD'nin Ortadoğu'daki angajmanlarını azaltmaya yönelik, göreceli olarak daha pasif bir

27 Bu konuda özellikle Cumhuriyetçi Senatör John McCain'in ifadeleri için bkz. The US Senate Armed-Services Committee (2015a: 4-6); Temsilciler Meclisi Cumhuriyetçi üyesi Ileana Ros-Lehtinen'in ifadeleri için bkz. The US House Foreign Affairs Committee (2013: 1-2).

doktrine sahip olmasına rağmen, o bölgede esasında o kadar da pasif kalmamış olmasıdır. Bu noktada belki de Eisenhower'ın şansı, SSCB'de de, kendisine yapılan eleştirilen benzeri yapılan, daha doğrusu yumuşak başlılıkla eleştirilen bir başkanın, Nikita Kruşçev'in bulunmasıydı (Ambrose, 1992: 145). Buna karşılık, Soğuk Savaş döneminde başkanlık yapmasa da, Rusya'nın dünya politikalarında yükseldiği bir döneme denk gelen Başkan Obama'nın, Vladimir Putin gibi sertlik yanlısı bir Rus devlet başkanıyla eş dönemlerde başkanlık yapması, Obama'ya yapılan eleştirilen hız kazanmasına neden olmuştur.

Suriye özelinde, Eisenhower ve Obama ile ilgili söylenmesi gereken en temel nokta her iki başkanın da krizin başında kendilerine koydukları hedefleri gerçekleştirememiş olmalarıdır. Amaçlarına yönelik geliştirdikleri araçların her birinin Suriye'de bir çıkmazla karşılaşması, Eisenhower ve Obama yönetimlerinin Ortadoğu ve özellikle Suriye yaklaşımlarının tıkanığını ortaya koyan en önemli gösterge olmuştur. Buna karşılık Başkan Eisenhower ve Obama'nın bir diğer önemli ortak noktası, ABD'nin 1950'lerde SSCB ile, 2010'larda ise Rusya ile doğrudan bir çatışma içerisine girmelerini engellemiş olmaları, Türkiye ile hem 1957'de hem de 2015'te yaşanan krizlere yatıştırıcı şekilde yaklaşmış olmalarıdır. Olası bir Amerikan-Rus savaşının, Suriye'nin şu anki haline nazaran daha mı korkunç sonuçlara neden olup olmayacağı elbette tartışılması gereken ayrı bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak Türkiye'nin de içinde bulunduğu ve her geçen gün daha da karmaşıklaşan bir coğrafyada, her iki başkanın da en azından böyle bir savaşı körükleyecek tek taraflı eylemlerden kaçınmış olması, hem bölgenin daha da karmaşıklaşmaması hem de Türkiye'nin böyle bir savaşa kaçınılmaz olarak sürüklenmemesi açısından, bardağın dolu tarafını gösteren, dikkate değer bir artı olarak kabul edilmelidir.

Kaynakça

- Akşam (2015), "Putin'in DEAŞ ile ilgili sözlerine Erdoğan'dan jet yanıt", 30 Kasım, <http://www.aksam.com.tr/guncel/cumhurbaskani-erdogan-pariste-konusu/haber-466755> (Erişim tarihi: 28. 09. 2017).
- Al Jazeera (2015a), "Erdoğan: IŞİD diye Türkmenler vuruluyor", 24 Kasım, <https://web.archive.org/web/20151124202649/http://www.aljazeera.com.tr/haber/erdogan-isis-diye-turkmenler-vuruluyor> (Erişim tarihi: 28. 09. 2017)
- Al Jazeera (2015b), "World learders react to Turkey's downing of a Russian jet", 25 Kasım, <http://www.aljazeera.com/news/2015/11/russian-jet-shot-turkey-syria-reaction-151124210400768.html> (Erişim tarihi: 20. 09. 2017)
- Ambrose, Stephen E. (1981), *Ike's Spies: Eisenhower and the Espionage Establishment*, Jackson: University Press of Mississippi.
- Ambrose, Stephen E. (1990), *Eisenhower: Soldier and President*, New York: Touchstone.

- Ambrose, Stephen E. (1992), *Dünyaya Açılım: 1938'den Günümüze Amerikan Dış Politikası* (çev: Ruhican Tul), Ankara: Dış Politika Enstitüsü.
- Atlas, Pierre (2012), "U.S. Foreign Policy and the Arab Spring: Balancing Values and Interests", *Digest of Middle East Studies*, 21/ 2: 353-385.
- Baier, Bret (2017), "After Obama says farewell—looking to Eisenhower for wisdom from the past", 11 Ocak, <http://www.foxnews.com/opinion/2017/01/11/bret-baier-after-obama-says-farewell-looking-to-eisenhower-for-wisdom-from-past.html> (Erişim tarihi: 12. 07. 2017)
- Beeman, Richard (2012), *American Political Speeches*, New York: Penguin Books.
- Beinart, Peter (2014), "He's like Ike", 29 Mayıs, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/05/like-ike-the-key-to-understanding-obamas-foreign-policy/371795/> (Erişim tarihi: 11. 07. 2017)
- Benli Altunışık, Meliha (2009), "Ortadoğu ve ABD: Yeni Bir Döneme Girilirken", *Ortadoğu Etütleri*, 1/1: 69-81.
- Brew, Gregory (2015), " 'Our Most Dependable Allies': Iraq, Saudi Arabia, and the Eisenhower Doctrine, 1956-1958", *Mediterranean Quarterly*, 26/4: 89- 109.
- Campbell, John (1957), "From 'Doctrine' to Policy in the Middle East, *Foreign Affairs*, (Nisan): 441-453.
- Campbell, John (1960), *Defense of the Middle East: Problems of American Policy*, New York: Frederecik A. Praeger.
- CNN (2010), "Obama names first envoy to Syria since 2005", 17 Şubat, <http://edition.cnn.com/2010/WORLD/meast/02/17/us.syria.ambassador> (Erişim tarihi: 12. 09. 2017)
- CNN (2012), "Obama warns Syria not to cross 'red line'", 21 Ağustos, <http://edition.cnn.com/2012/08/20/world/meast/syria-unrest/index.html> (Erişim tarihi: 20. 09.2017)
- Cofman Wittes, Tamara (2004), "The New U.S. Proposal for a Greater Middle East Initiative: An Evaluation", *The Brookings Institution Report*, 10 Mayıs, <https://www.brookings.edu/research/the-new-u-s-proposal-for-a-greater-middle-east-initiative-an-evaluation> (Erişim tarihi: 20.08. 2017)
- Congressional Research Service (2006), *CRS Issue Brief for Congress*, "Syria: US Relations and Bilateral Issues", 13 Mart, <https://fas.org/sgp/crs/mideast/IB92075.pdf>, (Erişim tarihi: 10. 08. 2017)
- Çakır, Muhammet Faruk (2000), *Turkey's Role in the Eisenhower Administration's Security Policy in Western Europe and the Middle East*, Doktora Tezi, Leicester Üniversitesi.
- Çelikkol, Oğuz (2015), *İçimizdeki Komşu Suriye*, İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Daily Outlook Afghanistan (2011), "Arab Uprisings are Opportunity for Democracy: Clinton", 3 Temmuz, http://outlookafghanistan.net/international_detail.php?post_id=1112 (Erişim tarihi: 28. 08. 2017)
- Dalacoura, Katerina (2005), "US democracy Promotion in the Arab Middle East since 11 September 2001: a Critique", *International Affairs*, 81/5: 963-979.
- DeYoung, Karen (2010), "Obama redefines national security strategy, looks beyond military might", *The Washington Post*, 27 Mayıs, <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/05/27/AR2010052701044.html> (Erişim tarihi: 20. 07. 2017)
- Doran, Michael (2013), "Is Obama like Eisenhower?", 26 Eylül, <https://www.brookings.edu/articles/is-obama-like-eisenhower/> (Erişim tarihi: 12.07. 2017)

- Dueck, Colin (2013), "Is Obama like Eisenhower?", 30 Ocak, <https://ricochet.com/archives/is-obama-like-eisenhower/> (Erişim tarihi: 12.07. 2017)
- Ehrenberg, John, J.Patrice McSherry, José Ramon Sanchez, Croleen Marji Sayej (2010), *The Iraq Papers*, New York: Oxford University Press.
- Eisenhower, Dwight D. (1965), *Waging Peace 1956-1961*, New York: Doubleday&Company.
- Fırat, Melek, Ömer Kürkçüoğlu (2001) "Arap Devletleriyle İlişkiler", Baskın Oran (Der.), Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt:1,İstabil: İletişim Yayınları: 615- 635.
- Foreign Relations of the United-States (FRUS) (1955a), Near East Jordan- Yemen, *Telegram from Embassy in Syria to the Department of State*, 8 Mart: 519-520.
- Foreign Relations of the United-States (FRUS) (1955b), Near East Jordan- Yemen, *Telegram from Embassy in Syria to the Department of State*, 7 Mayıs: 525- 528.
- Foreign Relations of the United-States (FRUS) (1955c) Near East Jordan- Yemen, *Telegram from Embassy in Syria to the Department of State*, 14 Ekim: 553- 557.
- Foreign Relations of the United-States (FRUS) (1956a), Near East Jordan- Yemen, *Telegram from Embassy in Syria to the Department of State*, 8 Ocak: 563- 564.
- Foreign Relations of the United-States (FRUS) (1956b), Near East Jordan- Yemen, *Letter from the Ambassador in Syria (Moose) to the Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian, and African Affairs (Allen)*, 7 Haziran: 572-573.
- Foreign Relations of the United-States (FRUS) (1957) Near East Jordan- Yemen, *Telegram from Embassy in Syria to the Department of State*, 17 Mayıs: 618.
- Gaddis, John Lewis (1982), *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of Post-War American National Security Policy*, New York: Oxford University Press.
- Gates, Robert (2010), "Helping Others Defend Themselves", *Foreign Affairs*, 89/2.
- Gerges, Fawaz A. (2012), *Obama and the Middle East: The End of America's Moment?*, New York: Palgrave Macmillan.
- Hook, Steven W., John Spanier (2007), *American Foreign Policy since World War II*, Washington D.C: CQ Press.
- Huber, Daniela (2015), "A Pragmatic Actor- The US Response to the Arab Uprisings", *Journal of European Integration*, 37/ 1: 57-75.
- Hudson, Michael (2012), "The United-States in the Middle East", Louise Fawcett (Der.), *International Relations of the Middle East*, Oxford: Oxford University Press: 321- 343.
- Human Rights Watch (2012), "Syria: Sexual Assault in Detention", 15 Haziran, <https://www.hrw.org/news/2012/06/15/syria-sexual-assault-detention> (Erişim tarihi: 24. 09. 2017)
- Indyk, Martin, Kenneth G. Lieberthal, Michael E. O'Hanlon (2012), *Bending History: Barack Obama's Foreign Policy*, Washington DC: Brookings Institution Press.
- İbrahim, Ahmed H. (2016), "The Arab Uprisings and the United-States: The Dichotomy Between Balancing and Upholding Commitment to Democracy", *Digest of Middle East Studies*, 25/1: 70-87.
- İşçi, Onur, Barın Kayaoğlu (2014), "Turkey and America: 1957 All Over Again?", *The National Interest*, 10 Nisan, <http://nationalinterest.org/commentary/turkey-america-1957-all-over-again-10224> (Erişim tarihi: 08.07. 2017)
- Karuthammer, Charles (2011) "The Obama Doctrine: Leading from Behind", *The Washington Post*, 28 Nisan, <https://www.washingtonpost.com/opinions/the-obama-doctrine-leading-from->

behind/2011/04/28/AFBCy18E_story.html?utm_term=.11e96705ef27 (Erişim tarihi: 30. 06. 2017).

- Kaufman, Joyce (2017), *A Concise History of US Foreign Policy*, London: Rowman&Littlefield.
- Lesch, David W. (1998), "When the Relationship Went Sour: Syria and the Eisenhower Administration", *Presidential Studies Quarterly*, 28/1: 92-107.
- Lesch, David W. (2003), "The 1957 American-Syrian Crisis: Globalist Policy in a Regional Reality", David W. Lesch (Der.), *The Middle East and the United-States*, Colorado: Westview Press: 133- 148.
- Lesch, David W. (2010), "The Evolution of Bashar al-Assad", *Middle East Policy*, 17/2: 70-81.
- Merica, Dan (2013), "Obama's National Security Policy Resembles Eisenhower's", 3 Mart, <http://edition.cnn.com/2013/02/26/politics/obama-eisenhower/> (Erişim tarihi: 10.07.2017)
- Moubayed, Sami (2012), *Syria and the USA: Washington's Relations with Damascus from Wilson to Eisenhower*, London: I.B. Tauris.
- Middle East Policy Council (2012), Capitol Hill Conferences transcript, "Crisis in Syria: What are the U.S. Options?", 23 Temmuz, *Middle East Policy*, 19/3: 1-24.
- Middle East Policy Council (2014), Capitol Hill Conferences transcript, "IS Foreign Policy and the Future of the Middle East", 21 Temmuz, *Middle East Policy*, 21/3: 1-30.
- Obama, Barack (2007), "Renewing American Leadership", *Foreign Affairs*, Temmuz/Ağustos.
- Özkoç, Özge (2008), *Suriye Baas Partisi: Kökenleri, Dönüşümü, İzlediği İç ve Dış Politika (1943-1991)*, Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları Tezler Dizisi 17.
- Pearson, Ivan (2007), "The Syrian Crisis of 1957, the Anglo-American 'Special Relationship', and the 1958 Landings in Jordan and Lebanon", *Middle Eastern Studies*, 43/1: 45- 64.
- Sever, Ayşegül (1998), "The Compliant Ally? Turkey and the West in the Middle East", *Middle Eastern Studies*, 34/2: 73-90.
- Shollet, Derek (2017), "Obama and Eisenhower, Two Legacies in Arms", 12 Ocak, <http://www.defenseone.com/ideas/2017/01/obama-and-eisenhower-two-legacies-arms/134543/> (Erişim tarihi: 10.07.2017)
- Sorby, Karol (2000), "The Struggle for Syria (The Road towards the United-Arab Republic)", *Asian and African Studies*, 9/2: 213-234.
- Stone, Oliver, Peter Kuznick (2012), *The Untold Story of the United-States*, St Ives: Ebury Press.
- The Guardian (2016), "Barack Obama says Libya was 'worst mistake' of his presidency", 12 Nisan, <https://www.theguardian.com/us-news/2016/apr/12/barack-obama-says-libya-was-worst-mistake-of-his-presidency> (Erişim tarihi: 01. 08. 2017)
- The New York Times (2009), "The Obama Speech in Cairo", 4 Haziran, <http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html> (Erişim tarihi: 30. 07. 2017).
- The US Department of State (2017), *State Sponsors of Terrorism*, <https://www.state.gov/j/ct/list/c14151.htm> (Erişim tarihi: 26. 09. 2017)
- The US Department Of State (1955), *Communist activities in Syria outlined*, 21 Eylül, US Declassified Documents Online, tinyurl.galegroup.com/tinyurl/4sRkr5. (Erişim: 24. 05. 2017)
- The US Department of State (1957a), *Paper outlines possible reactions by the governments of Turkey, Israel, Jordan, Lebanon, and Iraq toward Syrian aggression*, 5 Eylül, US Declassified Documents Online, tinyurl.galegroup.com/tinyurl/4sSdn2. (Erişim: 24. 05. 2017)

- The US Department of State (1957b), *U.S. policy regarding a plan of action against possible aggression by the Communist-dominated Syrian regime upon its Middle East neighbors*, 6 Eylül, US Declassified Documents Online, [tinyurl. galegroup.com/tinyurl/4sRmr4](http://tinyurl.com/tinyurl/4sRmr4). (Erişim: 24. 05. 2017)
- The US Department of State (1957c), *Memorandum of conversation between a joint U.S.-British working group to evaluate a psychological warfare program in Syria*, 21 Eylül, US Declassified Documents Online, tinyurl. galegroup.com/tinyurl/4sRhJ8. (Erişim: 24. 05. 2017)
- The US Department of State (1957d), *Conversation between Secretary Dulles and Sen. Mansfield on possible military action by Arab countries against Syria*, 6 Ekim, US Declassified Documents Online. tinyurl.galegroup.com/tinyurl/4sRiA6. (Erişim tarihi: 24. 05. 2017)
- The US Department of State (1958), *Secretary Dulles informs President Eisenhower of the concern over the union of Syria with Egypt*, 29 Ocak, US Declassified Documents Online, tinyurl.galegroup.com/tinyurl/4sSs78. (Erişim: 24. 05. 2017)
- The US House Foreign Affairs Committee (2013), Hearing before the Subcommittee on the Middle East and the North Africa of the Committee on Foreign Affairs, "A Crisis Mismanaged: Obama's Failed Syria Policy", 5 Haziran, <https://foreignaffairs.house.gov/hearing/subcommittee-hearing-a-crisis-mismanaged-obamas-failed-syria-policy> (Erişim tarihi: 01.09. 2017)
- The US House Foreign Affairs Committee (2014a), Hearing before the the Subcommittee on the Middle East and the North Africa of the Committee on Foreign Affairs, "The Humanitarian Crisis in Syria: Views from the Ground", 21 Mayıs, <https://foreignaffairs.house.gov/hearing/subcommittee-hearing-the-humanitarian-crisis-in-syria-views-from-the-ground> (Erişim tarihi: 01.09. 2017)
- The US House Foreign Affairs Committee (2014b), Hearing before the Subcommittee on the Middle East and the North Africa of the Committee on Foreign Affairs, "Next Steps for US Foreign Policy on Syria and Iraq", 19 Kasım, <https://foreignaffairs.house.gov/hearing/subcommittee-hearing-next-steps-for-u-s-foreign-policy-on-syria-and-iraq> (Erişim tarihi: 04. 09. 2017)
- The US House Foreign Affairs Committee (2015), Hearing before the Subcommittee on the Middle East and the North Africa of the Committee on Foreign Affairs, "Regional Impact of US Policy Towards Iraq and Syria", 30 Nisan 2015, <https://foreignaffairs.house.gov/hearing/subcommittee-hearing-regional-impact-of-u-s-policy-towards-iraq-and-syria/> (Erişim tarihi: 04. 09. 2017)
- The US Senate Armed Services Committee (2015a), Hearing to Receive Testimony on US Policy in Iraq and Syria, 21 Mayıs, <https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/15-60%20-%205-21-15.pdf> (Erişim tarihi: 05. 09. 2017)
- The US Senate Armed- Services Committee (2015b), Secretary of Defense Ashton Carter Opening Statement on Counter-ISIL, 27 Ekim, https://www.armed-services.senate.gov/imo/media/doc/Carter_10-27-15.pdf (Erişim tarihi: 05. 09. 2017)
- The US Senate Armed Services Committee (2016), Opening Remarks by Secretary of Defense Ashton Carter on Counter-ISIL Operations and US Military Strategy in the Middle East, 28 Nisan, <https://www.defense.gov/News/Speeches/Speech-View/Article/744936/statement-on-counter-isil-operations-and-us-military-strategy-in-the-middle-eas> (Erişim tarihi: 08. 09. 2017)
- The Washington Post (2013), "Congressional panels Approve arms aid to Syrian opposition", 22 Temmuz, https://www.washingtonpost.com/world/national-security/congressional-panels-approve-arms-aid-to-syrian-opposition/2013/07/22/393035ce-f31a-11e2-8505-bf6f231e77b4_story.html?utm_term=.7e1d8b217d5c (Erişim tarihi: 01. 08. 2017)

- The White House (2002), *The National Security Strategy of the United-States of America*, Eylül, <https://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (Erişim tarihi: 28. 07. 2017).
- The White House (2006), *The National Security Strategy of the United-States of America*, Mart, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2006> (Erişim tarihi: 28. 07. 2017).
- The White House (2011), "Remarks by the President on the Middle East and North Africa", 19 Mayıs, <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2011/05/19/remarks-president-middle-east-and-north-africa> (Erişim tarihi: 28. 08. 2017)
- The White House (2015), *The National Security Strategy of the United-States of America*, Şubat, <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2015/02/2015.pdf> (Erişim tarihi: 28. 07. 2017)
- Traub, James (2014), "Obama's not Carter, he's Eisenhower", *Foreign Policy*, 7 Mart, <http://foreignpolicy.com/2014/03/07/obamas-not-carter-hes-eisenhower/> (Erişim tarihi: 11. 07. 2017)
- Walt, Stephen (2016a), "Obama was not a realist president", *Foreign Policy*, 7 Nisan, <http://foreignpolicy.com/2016/04/07/obama-was-not-a-realist-president-jeffrey-goldberg-atlantic-obama-doctrine> (Erişim tarihi: 20. 09. 2017)
- Walt, Stephen (2016b) "The Broken Policy Promises of W. Bush, Clinton and Obama", *Foreign Policy*, 18 Eylül, <http://foreignpolicy.com/2016/09/18/broken-foreign-policy-promises-bush-clinton-obama-iraq-syria> (Erişim tarihi: 25. 09. 2017)
- Walt, Stephen (2017), "Barack Obama was a Foreign Policy failure", *Foreign Policy*, 18 Ocak, <http://foreignpolicy.com/2017/01/18/barack-obama-was-a-foreign-policy-failure> (Erişim tarihi: 30. 07. 2017)
- Yağub, Salim (2004), *Containing Arab Nationalism: The Eisenhower Doctrine and the Middle East*, Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Yeşilbursa, Behçet Kemal (2007) *Ortadoğu'da Soğuk Savaş ve Emperyalizm*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Yeşilbursa, Behçet Kemal (2013), *The Baghdad Pact: Anglo-American Defence Policies in the Middle East, 1950-1959*, New York: Routledge.
- Zakaria, Farreed (2012), "On Foreign Policy, Why Barack is like Ike?", *Time*, 19 Aralık, <http://poy.time.com/2012/12/19/on-foreign-policy-why-barack-is-like-ike/> (Erişim tarihi: 08.07. 2017)